

INFORMATION FRA
NORDISK
SOMMERUNIVERSITET

STUDIE- PROGRAMMET 2000

VINTERSYMPOSIERNE

SOMMERSESSION 2000: Velkommen til Bolkesjø

.....
LEDER

Sæt kryds i kalenderen – et "eksperiment" fylder 50
Af Troels Degn Johansson, ordførende for NSU

.....
NYT FRA KREDSENE

.....
NSU PÅ INTERNET

.....
NYE BØGER
.....

Information fra
Nordisk Sommeruniversitet
2|1999

ISSN 0904-6119

Udgiver

Nordisk Sommeruniversitet

Adresse

Sekretariatet
Katrinebjergvej 89G
DK-8200 Århus N

Telefon

(+45) 89 42 44 96

Fax

(+45) 86 16 60 86

Email

nsu@hum.au.dk

Internet

www.au.dk/nsu

Redaktion

Set Lonnert
Troels Degn Johannsson
Merete Sørensen

Design

TextImage, Århus

Tryk

Aktiv Tryk, Århus

Oplag

2.000

Bankforbindelser

DK: BG-bank (1199) 134-0239
IS: Pósthjórnir - 884200
N: Postbanken - 0806 1909614
S: Postgirot - 66 25 63-6
FIN: Postbanken - 800059-1089062

Indhold

LEDER

- 3 **Sæt kryds i kalenderen – et "eksperiment" fylder 50**
Af Troels Degn Johannsson, ordførende for NSU

NSU

- 4 **STUDIEPROGRAMMET 2000**
Af Troels Degn Johannsson, ordførende for NSU

SOMMERSESSION 2000

- 5 **Velkommen til Bolkesjø!**
Af Sofie Bruun

KREDSNYT

- 6 **KREDS 1: "Space, Place & the Body" – nordiske geografier i forandring**
- 9 **KREDS 2: Kropp och kultur – röster med motröster**
- 10 **KREDS 3: Polyfonien i dramaet**
- 11 **KREDS 4: AISTHESIS – sansernes æstetik: Det enkel og det frastøtende**
- 12 **KREDS 5: Romantikens vilkår**
- 13 **KREDS 6: Makt, rasjonalitet og humanitet**
- 16 **KREDS 7: Landbrugs-, fiskeri- og fødevareretik**
- 17 **NYT KREDSFORSLAG: Tactics in Critical Art**
By Hlynur Helgason

NYE BØGER

- 19 **Molding Masculinities · Iconicity · Ruinøs modernitet · Ondskabens banalitet**

INTRODUKTION TILL NSU

- 21 **Nordiska Sommeruniversitetet – hela året!**
Av Set Lonnert

ANDET

- 18 **NSU på Internet**
- 22 **Publikationer fra NSU**
- 23 **Styrelsen for NSU**
- 23 **Lokale kontaktpersoner**

Sæt kryds i kalenderen

– et "eksperiment" fylder 50

AF TROELS DEGN JOHANSSON

Ordførende for Nordisk Sommeruniversitet

Nordisk Sommeruniversitet kan til næste år fejre sit 50-års jubilæum! Hvad der startede som et eksperiment - og som i en vis forstand vedblev med at være det langt hen ad vejen - har vist sig nødvendigt og levedygtigt og kan i år 2000 fejres som en af de ældste institutioner i det nordiske samarbejde. Dette ønsker Nordisk Sommeruniversitet at markere med en særlig "jubilæumssession" i weekenden fredag den 28. - søndag den 30. juli, 2000 som en del af Sommersessionen på Bolkesjø Hotel i Telemarken, Norge.

Med jubilæumssessionen vil Nordisk Sommeruniversitet markere 50-året på særlig festlig vis for alle de personligheder, der i tidens løb har sat deres præg på NSUs intellektuelle miljø og bidraget til de videnskabelige aktiviteter. Selv om flere generationer af forskere nu har haft deres gang i NSU, er de historiske vingesus måske ikke så mærkbare på en "almindelig" sommersession. NSU er en nomadisk organisation med en bestandig udskiftning af deltagerskaren, og den historiske dimension begrænser sig derfor primært til litteraturhenvisningernes publikationsår og den mundtlige overlevering af, hvad der gennem tiderne er "hørt" eller "set i baren". Med jubilæumssessionen på Bolkesjø har vi imidlertid en sjælden mulighed for at gøre "historien levende"; alene i den forstand, at deltagere på sessionen i Askov i 1951 kan mødes med deltagere fra Vallekilde i 1999! Vi håber, at I alle vil modtage invitationen og bidrage til at gøre denne begivenhed til noget enestående.

Tid til nye eksperimenter?

Jubilæumssessionen er også en anledning til at kaste et kritisk blik på NSU og det nordiske forskersamarbejde af idag. Det nordiske samarbejde er under forandring i disse år. Vestnordiske og baltiske interesser er ofte på kollisionskurs, og vi vender os i stigende grad mod Europa. Nationale midler til nordisk samarbejde begrænses, og forventningerne fra Nordisk Ministerråd er nu, at samarbejdet i hovedsagen kan hvile på den såkaldte "folkelige" og "frivillige" indsats. Mon ikke det efterhånden står klart for de fleste, at den nuværende situation ikke er holdbar i det lange løb. Mon både vore egne og ministerrådets forventninger til kvalitet kan modsvares af en virksomhed, der i et omfang, som det nuværende trækker på frivillighedens kreditter? Det er på tide at gå ad nye veje, og som det "permanente eksperiment", det er, tilbyder Nordisk Sommeruniversitet gerne at gå forrest.

Enhver vil kunne forvise sig om, at Nordisk Sommeruniversitet er en triumf for nordisk samarbejde. Men "nordisme" som afledt nationalromantisk ideologi er os ligegyldig. NSU har traditionelt været et mødested for forskere og intellektuelle fra Europa og den øvrige verden, og denne dimension vil nødvendigvis blive styrket de kommende år. De nye generationer af finske og islandske forskere er ikke længere tilstrækkeligt bekendte med dansk, norsk eller svensk, og derfor er det nødvendigt fremover at benytte engelsk som Nordisk Sommeruniversitets arbejdsprog. Dertil kommer, at langt flere skal kunne have glæde af Nordisk Sommeruniversitets aktiviteter. Mon ikke vi på et tidspunkt bliver nødt til at tage konsekvensen heraf og påbegynde en omstilling til kommercielle vilkår? Hvorfor ikke forsøge at kapitalisere de indre værdier, hvis flere organisationer og enkeltpersoner på den måde vil kunne få glæde af dem? Resultaterne af en mere international indstilling og en bredere deltagelse vil kun være til gavn for det nordiske forskersamarbejde. Lad os benytte lejligheden til på Bolkesjø næste sommer at diskutere, hvordan Nordisk Sommeruniversitet og det nordisk forskersamarbejde skal se ud fremover!

Studieprogrammet 2000: Fire nye kredse!

Indtil da vil jeg på vegne af Nordisk Sommeruniversitet byde velkommen til studieåret 2000! På repræsentantskabsmødet i sommers blev hele fire nye kredse optaget på NSUs studieprogram. I dette nummer kan du læse mere om disse kredse og de planlagte vintersymposier i alle syv kredse i løbet af kommende vinter og forår. Du kan også læse mere om sommersessionen på Bolkesjø og om de fem nye bogtitler, som NSU udgiver denne vinter. Der er for alle fem bøgers vedkommende tale om antologier med artikler, der udspringer af kredsarbejdet i NSU.

God fornøjelse! ☑

Troels Degn Johansson (f. 1967) er ph.d.-stipendiat ved Forskningscentret for Skov & Landskab, Miljø- og Energiministeriet i Danmark. Forsker i øjeblikket i internetbaseret 3D-visualisering af landskaber og scenarier med særligt henblik på borgerinddragelse i fremtidens planlægningskommunikation. Troels Degn Johansson har deltaget aktivt i Nordisk Sommeruniversitet siden 1993 og er medkoordinator for NSUs æstetikreds, AISTHESIS - Sansernes Æstetik (1999 - 2001).

KREDSPROGRAMMET 2000

AF TROELS DEGN JOHANSSON

På vegne af Nordisk Sommeruniversitet vil jeg hermed byde alle gamle og nye deltagere i NSU velkommen til studieprogrammet 2000. Ved årsskiftet kan Nordisk Sommeruniversitet tilbyde hele fire nye kreds-projekter: En kreds om aktuelle udviklingstendenser inden for geografien som tværvidenskabeligt forskningsfelt, *Space, Place and the Body - nordiske geografier i forandring* (ved koordinator Lene Strandsbjerg Wolff oa.), en tværvidenskabelig kreds om kroppen som scene for aktuelle filosofiske og kulturvidenskabelige problemstillinger, *Kropp och Kultur - röster med motröster* (ved koordinator Maria Antas oa.) og en filosofisk orienteret kreds, *Makt, rasjonalitet og humanitet* (ved koordinatorne Arne Johan Vetlesen og Carsten Bagge Laustsen), der på sit første vintersymposium i 2000 vil behandle forholdet mellem filosofi og krig - blandt andet som det kommer til udtryk i aktuelle, militære konflikter. Endelig kan NSU tilbyde en ny kreds om *landbrugs-, fiskeri og fødevareretik* (ved koordinator Merete Sørensen), der vil følge dette højest aktuelle emne i en tid, hvor der med nye muligheder for genetisk manipulation, ændrede markedsforhold og nye ressourceforvaltningsstrategier opstår en mængde uafklærede etiske problemstillinger for producenter og forbrugere.

Kredsene *Polyfonien i dramaet* (1998 -) og *AISTHESIS - Sansernes Æstetik* (1999 -) fortsætter på Nordisk Sommeruniversitets studieprogram med vintersymposier om henholdsvis ny, nordisk dramatik og det ækle og det frastødende som temaer. Nye deltagere er meget velkomne! En enkelt kreds, "Romantikens Vilkår" (1997-) har fået dispensation til at fortsætte et fjerde og sidste år på programmet og gennemfører vintersymposium om filosofiske problemstillinger i den tidlige romantik.

Nordisk Sommeruniversitet siger ved udgangen farvel og tak til kredsene "I en tid av digitalisering" (1997-99) ved Ana Valdes, Michael Bryder og Set Lonnert. "Det nordlige Europa - opbrud og forandring" (1997-99) ved Lisbeth Urfe, Nina Strom, Karl-Johan Johansen og Stine Hvalsum, "Praktisk fornuft" (1997-99) ved Jacob Rendtorff, Anders Ramsay og Morten Knudsen samt "Mots-tand makt psykoanalyR" (1997-99) ved Christian Nilsson og Mats Leffler.

Kredsen "I en tid av Digitalisering" formåede i perioden at fungere som forum for de fleste af de nordiske bidragsydere til den cyberkultur-kritik, der samtidig vandt indpas på den internationale scene - et gennembrud, der løbende kunne følge den fantastiske udbredelse af internettets world wide web. En hovedbegivenhed var konferencen "Culture in the Virtual City" ved Lunds Universitet, april 1998, hvor det nordiske forum i regi af NSU havde lejlighed til at møde ledende forskere og kritikere fra især angel-saksiske kulturstudier. Kredsen udmærkede sig ved en særlig aktivistisk profil med journalister, kunstnere, datateknikere, designere, eks-hackere og flere andre, og med kredsen er der skabt et solidt nordisk netværk

inden for dette område, som favner betydeligt bredere end de universitetsbaserede studier i cyberkulturer.

Kredsen "Det nordlige Europa - opbrud og forandring" (1997-99) ved Lisbeth Urfe, Nina Strom, Karl-Johan Johansen og Stine Hvalsum tog i perioden fat på at behandle en række aktuelle spørgsmål vedrørende Nordens og det nordiskes rolle i forhold til nye udfordringer som for eksempel multikulturalisme, regionalisering, stat og etnicitet samt mere konkret de store, politiske satninger inden for baltikumsamarbejdet. Polariseringen mellem Vest- og Østnorden blev et tilbagevendende tema for denne kreds - ikke bare på grund af de konfliktuerende, politiske interesser i perioden; men også fordi de deltagende forskere i dette kredsprojekt typisk koncentrerede sig om enten vest- eller østnordiske problemstillinger. På den vis kom kredsen til at fungere som et særligt nordisk kritisk forum i den tid, hvor dagsordenen ellers typisk prægedes af en opløsning af Norden i traditionel forstand som et samarbejde mellem fem "broderfolk" og nationalstater og under påberåbelse af en kulturel enhed og homogenitet.

Kredsen "Praktisk fornuft" var i perioden 1997-99 NSUs filosofiseminar og fortsatte således den legendariske filosofikreds, der har rødder tilbage i halvfjerdsernes Kapital-læsninger. Kredsens overordnede emne var etikken, retten og politikens grundlag efter ideologiernes opløsning - og i den forbindelse en aktuel renaissance for praktisk (politisk) fornuft. Denne renaissance skyldes endvidere, at man fra baade filosofisk og politisk hold idag har brug for et nyt fornuftsgrundlag at handle politisk etisk paa i forhold til bl.a. den teknologiske udvikling og de muligheder, den afstedkommer - eller i forhold til regimer, der ikke lever op til det internationale samfunds krav. Kredsen udgiver efter årsskiftet en antologi med artikler fra seminarerne i perioden.

Med kredsen "Motstand makt psykoanalyRs" ophør afsluttes egentligt et niårigt forløb med psykoanalytiske studier i NSU. I denne periode har Nordisk Sommeruniversitet fungeret som det væsentligste nordiske forum for tværfaglige studier i psykoanalyse med klinisk og i bredeste forstand litteraturvidenskabeligt orienterede deltagere som væsentligste interessehavere. Selv om kredsen generelt har været teoretisk eklektisk indstillet i forhold til psykoanalysen som klinisk praksis, har dette forum især været centrum for en ny, filosofisk baseret læsning af den franske analytiker Jacques Lacan, en læsning, der omkring 1990 vandt indpas i latinske og angelsaksiske miljøer ved den såkaldte Ljubljana-skoles gennembrud. En af hovedbegivenhederne i kredsen var seminarerne på Nesjavellir 1995 med to repræntanter fra denne skole, Slavoj Zizek og Renata Salecl. Manuskripterne fra mødet på Island er siden blevet udgivet i samarbejde med forlaget Symposion, og kredsen har desuden udgivet to antologier med artikler fra kredsens arbejde (en tredje er under forberedelse). ☐

SOMMERSESSION 2000: Velkommen til Bolkesjø!

AF SOFIE BRUUN

Natur og kultur forenes på Bolkesjø, stedet for NSUs jubileumssesjon. Her finnes det svømmebasseng, vinkjeller, frukt- og bærhage, høyfjell, og fiskevann. De nærmeste byene kan dessuten by på Norges eldste stavkirke, sølvgruver fra 1600-tallet, badeland og bluesfestival. I år 2000 er sesjonen fra torsdag 27. juli til torsdag 3. august.

Deltagerne på Nordisk Sommeruniversitetets jubileumssesjon får både førsteklases hotellkomfort og vill norsk natur.

kongen Christian IV (1677-1648). I dag kan man besøke Sølvverkets samlinger, Den Kongelige Mynts Museum, reise 2300 meter inn i fjellet med Gruvetoget, eller besøke Norsk Bergverksmuseum.

Telemarksområdet er også sentralt i den moderne tids historie. Det var på Rjukan man gjennomførte sabotasjeaksjonen som hindret tyskerne i produksjonen av tungtvann. Denne aksjonen blir av mange regnet som selve vendepunktet av tyskernes okkupasjon i Norge, og er senere blitt Hollywood-film med ingen ringere enn Kirk Douglas i hovedrollen.

Bolkesjø hotell ligger cirka 90 minutters bilkjøring fra Oslo. Buss går fra busstasjonen i Oslo til Notodden. Nærmeste togstasjon er Kongsberg som ligger 25 kilometer fra Bolkesjø. ☑

både små og store grupperom. Alt skulle ligge til rette for kreative kretsmøter.

Rekreasjon er også viktig for en vellykket sommersesjon. Bolkesjø hotell har både svømmebasseng og en berømt vinkjeller som hoteldirektøren selv gjerne viser rundt i. Restaurantjefen Renato Ivaldi står bak det såkalte Bolkesjø-koldtbordet som NSU'ere av prismessige hensyn får nyte en mer nøktern utgave av, men like fullt lover hotellet å by på smakfulle opplevelser.

Ellers finnes her både intime salonger, bar og en stor festsal der jubileumsmiddagen arrangeres lørdag den 1. august. Bolkesjø hotell har også lagt vekt på å presentere norsk kunst, og har etter hvert skaffet seg en solid samling av malerier fra dette århundredet.

For barnekretsen finnes det i tillegg til svømmebassenget, lekeapparater utendørs, og her finnes også en rikholdig bær- og frukthage der det er mulig til å plukke så mye man vil.

Med skog, fiskevann og Blefjell i nærheten kan den naturlige NSU'er utforske den norske naturen.

Med storslagen utsikt over Bolkesjøen, og høyfjellet Blefjell i ryggen, har Bolkesjø hotell en fantastisk beliggenhet.

Bolkesjø hotel har drevet med kurs- og konferansevirksomhet i over 40 år. Det er et av Norges største konferansehoteller med en mengde fasiliteter. Til sammen har Bolkesjø hotell hele 3000m² med utstillingsarealer. Her finnes stor sal med videoprojektor, og

Området rundt Bolkesjø er også interessant fra et kulturelt synspunkt. Hotellet ligger mellom Notodden, kjent for sin årlige bluesfestival (som forresten begynner dagen etter at sommersesjonen er slutt), her ligger også Heddal stavkirke fra 1147. Norge har i dag under 30 stavkirker igjen, og Heddal stavkirke er regnet som Norges største av disse særegne byggverkene som har overlevd både renessansens reformasjon og den moderne tids satanistiske kirkebrennere.

Kongsberg sølvgruver ble satt i drift av den dansk-norske

Ansvarlige for sommersesjonen 2000

Anne K. Haugestad
Skoleveien 37
N-1458 Fjellstrand

tlf. 66 91 85 38
fax: 66 91 51 42
e-post: akhauges@online.no

Sofie Bruun
Kirkeveien 69
N-0364 Oslo

tlf. +47 22 60 80 63
fax: +47 23 15 40 03
e-mail: sofieb@nsb.no

“Space, Place & the Body”

– nordiske geografier i forandring

To unge geografer opsøgte engang Michel Foucault for et interview. Mesteren var allerede på forhånd lidt træt. Nu skulle han endnu engang optræde som spejl for opkomblinge, der egentligt ikke havde noget nyt på hjertet. De unge spurgere vedblev imidlertid utrætteligt i interviewet at forfølge en pointe om at geografien var yderst væsentlig, når det kom til at undersøge sammenhængen imellem viden, magt og territorial ekspansion. Undervejs skete der noget. Foucault blev interesseret. Han sluttede således interviewet af med at konstatere, at han egentlig havde regnet med at dette skulle være endnu et banalt interview, men at han nu måtte erkende, at de to gæster havde en vigtig pointe - nemlig den, at det er vigtigt at afdække sammenhængen imellem diskurs og territorium. Og de havde også ret i at det synes at være frugtbart at gøre dette ud fra en epistemologisk afdækning af geografiens historie set i forhold til den bredere videnskab, og at det kunne se ud som om at der lå ansatser til en væsentlig kritik her. Her, i ansatsen til kritik og geografiens historie set i forhold til den bredere videnskab, tager dette manchetforslag om en geografiskreds i NSU sit afsæt.

I. Oprindelsen

Det er en udbredt opfattelse, at geografien opstod oprindeligt som en empirisk videnskab og et imperialt redskab, uden den store teoretiske refleksion, i form af kartografi og den opdagerfærd der lå i forlængelse af denne. Verdenskortets hvide pletter - terra incognita - skulle lægges for lys. Ved slutningen af det 19. århundrede ønskede geografien imidlertid at blive anerkendt som en egentlig videnskabelig disciplin i egen ret. Den teori, hvorpå det lykkedes at få etableret sig som en sådan, vil vi idag nok betegne som lettere socialdarwinistisk, med den

engelske geograf Mackinder som en af sine fornemmeste talsmand. Siden har geografien ligget forpligtet imellem kategorierne 'jord/natur' og 'menneske', imellem en natur- og humanvidenskabelig tilgang.

Det, at disciplinen i sin historie ligger så solidt plantet i hjertet af den samlede videnskab, tegner et interessant afsæt, men dette er på den anden side måske også en af fagets største problemer. Den evindelige kamp imellem de to tilgange - der set indefra ind imellem virker næsten uforenelige - har haft en tendens til forhindre nytænkning. Hver tradition har vogtet over retten til at definere hvad 'rigtig' geografi er, hvilket har haft en tendens til at fastfryse de respektive lejre i status quo. Dertil skal lægges, at faget også har haft svært ved at konfrontere sig med sin egen epistemologiske basis i angsten for at underminere den positivistiske tradition (og dermed dele af fagets traditionelle grundlag), der stadig præger store dele af faget og de udviklinger der - trods alt - pågår. Men, selvsagt, ikke uden kamp. Forpligtelsen i forhold til natur-, human-, og samfundsvidenskab eksisterer således stadig, men synes i dag at bølge frem og tilbage imellem fortsat accept og opdyrken eller en intens insisteren på et endeligt brud. Der mangler imidlertid en nordisk base - et accepteret og tilgængeligt rum, kunne man i geografiske termer kalde det - hvorfra der kan formulere en kritik og bane vej for en fornyelse af den geografiske disciplin i Norden. Her synes en geografiskreds i NSU oplagt.

Den klassiske geografi udfordres

Det var først med 1960'ernes og 1970'ernes radikale geografi at man så de første forsøg på for alvor at bryde med den positivistiske geografi; fortrinsvis ved hjælp af fremkomsten af den marxistiske videnskab og ideologi. Her i årene efter må man

dog konstatere, at det ikke rigtigt lykkedes at udfordre den viktorianske geografis basis, idet at man mere anså dette for at være et politisk/marxistisk projekt end et egentligt epistemologisk. Det betyder, at vi skal helt frem til midten af 1970'erne førend en seriøs udfordring af det naturvidenskabelige perspektiv i geografien - og derved af geografiens grundkategorier - toner frem, dels i form af den humanistiske geografi, dels under indflydelse af dele af den marxistiske teori. Bevægelserne forblev dog marginale - eller blev i årene herefter udmanøvreret til marginalitet.

I 1980'erne begyndte de diskussioner der foregik i videnskaben øvrigt, så som modernisme- og postmodernisdiskussionerne, så småt at finde vej ind i geografien. Man begyndte at diskutere det kontekstuelle perspektiv i den geografiske viden, ud fra overvejelser omkring forskel på tid og sted. Dette medførte nye måder at læse og tolke historien på, der igen fik konsekvenser for det blik man lagde på selve geografiens historie, og blandt andet den postkolonialistiske skole udfordrede traditionen i den anden halvdel af 1980'erne. Man begyndte således at behandle problemstillinger, der klart lå inden for geografiens område, og ansatserne til flere kritiske positioner i forhold til den samlede geografi blev etableret. Denne udvikling inspirerede andre dele af geografien til også selv at begynde at undersøge fagets epistemologiske basis i et bredere videnskabsteoretisk perspektiv. Reflektionerne over geografiske nøglebegrebers genealogiske status tog således - helt i Foucault's ånd - fart, hvor f.eks. geografiske begreber så som 'place', 'space' og 'landscape' blev afdækket som værende komplekse kulturelle og sociale produkter, foruden politiske og økonomiske, fremfor som det

spontane udtryk for mødet imellem mennesket og den jord det beboer. Senest er "the body" og de kropslige/sanselige erfaringer og deres betydning blevet en del af diskussionen i det geografiske landskab.

Geografien i Norden

Siden 1980'erne har tendensen til, at geografien har forholdt sig til de diskussioner der finder sted i videnskaben øvrigt, været i konstant vækst, med f.eks. med amerikansk/canadisk funderet feministisk geografi og en (teoretisk) diskussion om postmodernitet, rum og identitet til følge, for bare at nævne nogle af de seneste udviklinger indenfor faget. Generelt må man dog desværre konstatere at geografien i Norden i et pænt omfang har undsluppet disse bevægelser, der primært har fundet og stadig finder sted i den anglosaksiske geografi. Den nordiske geografi-tradition er således den dag i dag i vidt omfang præget af manglende teoretisk refleksion over fagets kompleksitet, historie og sammenhæng samt hertilhørende mulige kritiske positioneringer. Således regnes den humanistiske, postkolonialistiske, feministiske og postmodernistiske geografi stadigvæk for at være på grænsen af hvad der kan praktiseres inden for disciplinen - simpelthen begrundet i at denne form for viden ikke hører hjemme i den nordiske geografis traditionelle landskab. Men pudsigt nok startede den marxistiske bølge - der stadig lever i bedste velgående - indenfor geografien på samme måde; gøgeunge-geografi synes at være en del af fagets kontinuerlige udvikling. Der pågår dog adskillige spændende og potentielt revolutionerende faglige udviklinger rundt om i det geografiske grænseland. Man finder adskillige yngre geografer, der er ramt af tidens tendens til dekonstruktion og rekonstruktion og hjemstøgt af en grundlæggende utilfredshed med, at geografi

somme tider synes kun at handle om at tælle fisk, mennesker eller huse. De er her på linie med nogle af de "gamle" ikoner i form af fortidens marxistiske og positivistiske frontløbere, der synes at være vågnet op til dåd og nye teoretiske udfordringer, og som ser nogle nye muligheder for både at konfrontere præsente spændende filosofiske udfordringer og for at tage den hidtidige faglige udvikling og dennes teoretiske fundament op til ny revision.

II. Kredens faglige indhold Det bevægende tema

Rejsen er en bevægelse i mange forskellige dimensioner. En rejse ind i geografien drejer sig om en rejse igennem geografis måder at tænke og opleve på, men den drejer sig også om at forsøge at lokalisere problemstillinger og afprøve geografien i praksis. Mange af de temaer, vi ønsker at rejse (!) i kredsen, har en bredere videnskabelig relevans dvs. angår andre end blot geografer, idet geografien har en særlig sans for at fæste problemstillinger til et bestemt sted og arbejde med udfordringer helt konkret, hvilket hænger sammen med geografis tradition for feltarbejde - her er der en mulighed for at udnytte forskellige faglige kompetencer. Feltarbejdet er også en konstant bevægelse mellem den fysiske oplevelse og den epistemologiske refleksion. Dette forstærkes yderligere af at geografien jo altså videnskabeligt strækker sig fra den hårdeste teknificerede naturvidenskab over samfunds- og socialvidenskab til det kunstnerisk orienterede humaniora. Vi vil i kredsen på dette punkt tage geografien yderst bogstaveligt. Derfor vil vi søge at placere vintersymposiet på steder, der planter oplevelser og indtryk; videnskabeligt såvel som kropsligt - geografi kan mærkes! Derfor skal kredsen ikke blot skal snakke om geografis problemstillinger, teorier og metoder - vil også gøre og opleve geografien i praksis. Det betyder at vi vil etablere en direkte forbindelse mellem vintersymposierne temaer og de lokaliteter, hvor symposierne udspiller sig - vi er jo i vores fundament trods alt opdagelsesrej-

sende. Det kan føre kredsen så langt mod nord som til den af-sidesliggende, men forbløffende europæiserede ishavsbys Tromsø i Norge eller til den lille landsby Holeby på Lolland i det sydlige Danmark med den store koncentration af flygtninge og tydelige rumlige segregation. Den videnskabelige udfordring ved at rejse i de nordiske landskaber er således opdagelsen og erkendelsen af deres ekstreme forskellighed. Landskabet er mange ting, men landskab som begreb kan fungere som formidler mellem naturen og kulturen. Netop denne forskel som identitetsskabende parameter, og ikke en ekspedition efter fælles nordiske identiteter, er også motivet for kredens arbejde.

Problemet kort og godt

Hvordan skal man præsentere de oplevelser, som kommer ud af rejserne i de nordiske landskaber samt de problematikker, der sanses og erkendes? Dette er et andet af kredens videnskabelige omdrejningspunkter. Kartografien, eller populært sagt kortet, er et af de redskaber, som geografien tilbyder. Selvom kort her skal forstås meget bredt, er det væsentligt at præcisere, hvad det vil sige at kortlægge, at lægge kort. Er et kort en objektiv af-bildning af landskabet? Eller er et kort et postulat, der foregiver at være absolut, men som grundlæggende er underlagt relative vilkår? Et anderledes eksempel på et kort kunne være et stykke musik med tanke på Bruce Chatwins bog 'Drømmespor' ("Songlines") om de australske aboriginals, der kortlægger ved hjælp af musik. Det væsentlige for kredsen er her, at diskussionen af og om kartografi er eksemplarisk, fordi det drejer sig om videnskabelig status og evnen til med autoritet at konkludere om verdens beskaffenhed. Et andet aspekt i kredens fundamentale problematik er den geografiske "oprindelighed" - hvis man overhovedet kan tale om oprindelighed. Geografien var engang en praktisk videnskab, der tjente positivistiske og vestlige imperiale interesser - et "mål" hvis aktualitet stadig den dag i dag kan og bør problematiseres og diskuteres.

Et mål for os på vores kreds rejser, på mere filosofisk basis, at undersøge hvorledes - eller om? - man kan overskride denne dimension som nordisk, vestlig geograf eller blot geografisk interesseret. Hvordan skal vi præsentere vores oplevelser, hvilke kort kan og bør vi tegne? Hvilke kort tegner de andre? Med hvilken viden præsenterer vi de andre og hvilken viden bør vi præsentere dem? Hvilke tekster bør vi skrive?

Dialoger mellem naturgeografi og humanistisk geografi

Det er væsentligt, at den teoretiske revitalisering af geografien sker indenfor geografien selv, idet geografien i stort omfang har "snyttet" på andre videnskaber og deres erobringer for derefter at transformere og fortolke videre, uden at konfrontere sin egen komplekse videnskabelige basis. Netop derfor - på grund af de potentielle muligheder - vil vi gerne fastholde værdien af, at geografien spænder over hele det videnskabelige spektrum, men dog også besidder en egenart, en stædig vedholden på egen identitet. Desværre er den sammenhængende kraft i faget ofte strandet på kommunikationsproblemer mellem naturvidenskab, samfunds/socialvidenskab og humaniora. Derfor vil kredsen gerne tage den udfordring op at forsøge at skabe dialoger imellem repræsentanter fra de forskellige videnskabelige dele af faget i kombination med repræsentanter fra andre fagområder. Dette kunne foregå i en workshop med konkrete cases. Man kunne f.eks. under et vintersymposium udforske import af rensdyr og får til et fangerområde i Grønland, hvorefter udfordringen vil være sammen at beskrive og arbejde med casen i både teori og praksis. Det vil sandsynligvis være muligt et stykke af vejen at udnytte hinandens faglige kompetencer, men det er et åbent spørgsmål hvor langt f.eks. naturgeografer og humanistiske geografer kan følge hinanden før den faglige konsensus - og respekt - bryder sammen. Samt hvornår det ikke længere giver mening. Målet for en sådan workshop kunne dog være at afsøge, om vi kan følge

hinanden længere end vi plejer, og metoden kunne bestå i at stille spørgsmål til hverandre ud af interesse og engagement.

Tid og rum - samfundsgeografien i aktion

På den samfundsvidenskabelige midterbane i geografien findes der en mængde af aktuelle faglige problemstillinger, som ligeledes er potentielle temaer i en geografiskreds, hvor formålet er at nye videnskabelige landskaber skal afsøges. I vilkårlig rækkefølge: Strukturalismen, poststrukturalismen og postmodernismen konstruktion af tid og rum - og forskel. Hertil knytter sig til diskussioner omkring identitet og identitetsdannelse samt det symbolske rum, ikonitet og magt - økonomisk, politisk, social og/eller kulturel. Og hvilken position kan den feministiske/post-feministiske diskurs erobre i denne debat? Er kønsperspektivet dødt, har "Ethnic Geography" overtaget eller indfanges kompleksiteten i diskussionen der kendes som "Geography(ies) of Difference"? Det urbane rum og den urbane identitetskonstruktion. De materielle og økonomiske aspekter i geografien kan konfronteres med det sociale og en social utopi, hvilket blandet ses ved at arkitektoniske problemstillinger begynder at få større plads inden for geografien. Arkitektur drejer sig om at om-materialisere og om-definere rummet i forhold til den fremherskende bypolitiske diskurs. Rummets om-materialisering har igennem de seneste år ændret karakter og foregår i stigende grad igennem symboler der skal tjene særinteresser (f.eks. økonomiske), hvor den ellers førhen er sket som konkret fysisk ombygning - nedrivning eller via rumlig monotonisering og -optimering i forhold til den gældende arkitektoniske diskurs. Under alle omstændigheder bærer arkitektur sociale og politiske forestillinger i sig - forestillinger der er væsentlige for konstruktionen af den urbane identitet og det urbane liv, der hermed er under hastig og gennemgribende forandring - men hvilken? Og hvordan begriber og konfronterer vi det? Det multikulturelle

samfund konfronterer sine beboere med spørgsmålet om normalitet. Eftersom det multikulturelle samfund mange steder i Norden er et aktivt tilstedeværende vilkår, som påvirker mange geografiske problemstillinger (for eksempel problematikkerne omkring regional udvikling eller mangel på samme), er det blevet en del af geografens grundlæggende elementer. Et af de konkrete spørgsmål, der i denne forbindelse kan rejses, er, hvilke forskelle der ligger mellem at beskrive det multikulturelle i storbyerne og så i det provensielle - som det er nu "foretrakkes" storbyen som case i beskrivelsen af det multikulturelle samfunds effekter og oplevelser, men det dette optimalt og dækkende for forståelsen af begrebets samfundsmæssige spændvidde?

En tilgangsvinkel til forståelsen og oplevelsen af dette kunne være at prøve at konfrontere udtrykket, reaktionerne og konsekvenserne ved den for tiden pågående store indflytning af fra Københavnerforstæderne flygtende bostandsklienter til Holeby med problemerne på Blågårds Plads på det udskaeldte Nørrebro i København, hvor det multikulturelle og det multietniske tilsammen skaber hverdagsvilkårene. Hvordan bliver "det multikulturelle" synligt og mærkbart i de to cases? Hvordan påvirker det os, kropsligt såvel som rumligt? Og hvad er de eksterne relationer?

'The geography of ethics' er et relativt nyt og voksende felt i den internationale forskning, der drejer sig om hvordan man kan tillade sig at ommøblere socialt, kulturelt og fysisk. Det drejer sig f.eks. om hvordan man skal forholde sig til de kommuners eksport af socialt udstødte fra by til land. Eller når man indenfor socialpolitikken introducerer nye begreber og således omdefinierer arbejdsløshedsproblemet, hvormed virkeligheden helt konkret omdefineres for et stort antal mennesker. Et andet etisk aspekt med geografiske under- og overtoner er problematikkerne omkring brugen af menneskerettighederne til - måske - retfærdiggørelse af en fortsat imperialisme og terri-

torial magtopretholdelse. Menneskerettighederne bruges her blandt andet som argument for at gribe ind i andre nationers indre anliggender, og hvordan skal man - med den geografens sommetider betændte historie og erklærede mål i baghovedet - forholde sig til NATO's bombardement af Jugoslavien? Er det imperialismen eller en humanitær aktion? En geograf - og måske specielt de, der stadig bekender sig til den marxistiske skole - vil i mange tilfælde respondere at det under alle omstændigheder er sådan at menneskerettigheder blevet et væsentligt redskab i den internationale politisk globale om-materialisering, men fortsatte opretholdelse af territoriale forskelle. Menneskerettigheder er blevet et geopolitisk redskab.

Feltbegrebet - empiri og andre eksperimenter

Feltarbejdet og feltbegrebet står nødvendigvis meget centralt i en geografikreds arbejde, fordi felt er geografens omdrejningspunkt: Det er fagets adgang til virkeligheden, og geografens praksis og metode til at konstruere og indsamle empiri. Dermed afslører den geografiske disciplin - i hvert fald i de humanistiske og samfundsvidenskabelige dele af den - sin delvise forankring i antropologiske problemstillinger. Den teoretiske geografi må derfor spørge, hvordan den observerende forsker påvirker den situation han/hun befinder sig i: Når geografen spørger landmanden om landskab, så bliver han forvirret, da han sandsynligvis ikke forstår spørgsmålet eller de referencer som udspørgeren måske tydeligt har. Landmanden lever i landskabet og har ikke bymenneskets forestilling om landskabet som det derude, udenfor byens hektiske larm, beskidte luft og arrangerede "natur". Derimod kan landmanden sagtens svare på spørgsmål om jorden, markerne og hans bedrift, tale med om naturens værdier og den politiske udvikling i arealers anvendelse. Men forstår vi overhovedet hinanden selvom ordene er ens? Ser vi det samme? Er perspektivet ens, og hvad er mulighederne for gensidig forståelse? Den teoretiske

geografiske diskurs kunne også problematisere om geografen - feltarbejderen - i det hele taget selv kan beskrive sit sted som et landskab, adskilt fra hans eller hendes eget hverdagslandskab, ja - vil han kunne beskrive landmandens, og hvad hvis han gør: Hvilke konsekvenser har det for landmanden, byboen og i sidste ende for samfundet? Den landlige talemåde "de er tovlige, de københavnere" er en illustration af manglen på gensidig forståelse og dermed må spørgsmålet: "Hvad er empiri i det hele taget for noget?" stilles. Og besvares. Man kunne indkredse empiri til at være forskellige forsøg på at iscenesætte og fortolke verden, som eksperimenter med samfundet som laboratorium - intet mindre! I dette afsæt synes vi at det er vigtigt, at vi i kredsen forsøger at lave sådanne eksperimenter - eksempelvis med udgangspunkt i ovenstående problemstillinger/diskussioner. Gennem eksperimenter - feltarbejde - vil vi afprøve geografens udfordringer og grænser; vi mener at legen skal tilbage i videnskaben uden at man taber det teoretiske perspektiv, og dette er en mulig vej at gå. Det er nysgerrighed over for andres eksperimenter og viljen til at lege med, der gerne skulle være styrende for en geografisk orienteret kreds i NSU.

Initiativet til denne kreds kommer fra 3 geografer fra henholdsvis Københavns Universitet, Syddansk Universitet Odense og Roskilde Universitetscenter. Kredens initiativtagere har gode kontakter til geografiske miljøer i Norge, Sverige og Finland, hvilket forhåbentlig hurtigt vil resultere i en bredere repræsentation af de nordiske lande samt deltagelse af andre end geografer. Vi glæder os til at skabe kontakter til så forskellige fagområder som arkitektur, kunsthistorie, filmvidenskab, litteratur, historie, sociologi, politologi, biologi, fysik og mange andre. Kredsen er således åben for alle, der er interesseret i geografiske problemstillinger. Meld dig som deltager i vores fælles opdagelsesrejse. Det er nysgerrighed og engagement, der tæller. ☑

Litteraturliste

- Amin, Ash & Graham, Stephen (1997): *The Ordinary City*. Trans. Inst. Br. Geographers ns. 22, 411-429.
- Aspen, Jonny & Pløger, John (eds) (1997): *På sporet af Byen*. Lesninger av senmoderne Byliv. Oslo: Spartacus.
- Bourdieu, Pierre (1979): *Distinktionen*. En sociologisk kritik af dømmekraften. Oslo: Pax Forlag
- Broady, Donald: *Sociologi og epistemologi - Om Pierre Bourdieus författerskap och den historiska epistemologin*. pp.266-294 (om Bourdieus feltbegreb). HLS Förlag
- Chatwin, Bruce (1990): *Drømmespor*. København: Samlerens Paperback.
- Cloke, Paul & Chris Philo & David Sadler (ed.): *Approching Human Geography*. Paul Chapman Publishing Ltd.
- Cosgrove, Dennis: "Historical considerations of humanism, historical materialism and geography." I Kobayashi, Audrey og Mackenzie, Suzanne (ed.): *Remaking geography*. Unwik Hyman, Inc.
- Crow, Dennis (1994): *My friends in low places: building identity for place and community*. *Environment and Planning D: Society and Space*, vol. 12.
- Driver, Felix & Gillian Rose (ed.): *Nature and science: Essays in the History of Geographical knowledge*. *Historical Geography Research Series* no.28
- Driver, Felix: *Geography's empire: Histories of geographical knowledge*. *Environment and Planning D: Society and Space*, vol.10
- Fitzsimmons, Margaret: *Hidden Philosophies: How Geographical Thought has been limited by its Theoretical Models*. *Geoforum* vol.16, no.2
- Gordon, C. (ed.): *Michel Foucault - Questions on Geography*. I *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*, pp. 63-77
- Gregory, D. & Urry, J (1985) *Social Relations and Spatial Structures*. London: Macmillan.
- Gregory, D. et al. (1994): *Human Geography. Society, Space and Social Science*. London: Macmillan.
- Gregory, Gregory (1994): *Geographical Imaginations*. Oxford: Blackwell
- Harvey, David (1990): *The Contition of Postmodernity*. Cambridge, Mass: Blackwell.
- Harvey, David (1997): *Justice, Nature and the Politics of Difference*. Oxford: Blackwell.
- Keith, Michael & Pile, Steven (eds.) (199x): *Place and the Politics of Identity*. London: Routledge.
- Källtorp, O. et al. (eds.) (1997): *Cities in Transformation - Transformation in Cities*. England: Avebury.
- Lagopoulos, A. P. (1993): *Postmodernism, geography, and the social semiotics of space*. *Environment and Planning D: Society and Space*, vol. 11.

Lash, Scott & Urry, John (1994): *Economics of Sign and Space*. London: Sage.

Lefebvre, Henri (1991): *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.

Ley, David & Marvyn Samuels: *Humanistic Geography - Prospects and Problems*. Maaroufa Press

Ligget, Helen (1997): *Byens Syn. Drømmens og Minnenes åsteder. I: På Sporet af Byen*. Eds: Aspen, John & Ploger, John. Oslo: Spartacus Forlag AS.

Livingstone, David N. (1992): *The Geographical Tradition*. Oxford: Blackwell.

Livingstone, David: *Evolution, Science and Society: Historical reflections on the Geographical experiment*. *Geoforum* vol.16, no. 2

Madanipour, Ali (1996): *Urban Design and dilemmas of space*. England: Environment and Planning D: Society and Space, vol. 14.

Matless, D (1992): *An occasion for Geography: Landscape, representation and Foucault's corpus. society and space 1992*, vol.10, pp. 41-96

Rose, Gillian (1994): *The cultural politics of place: local representation and oppositional discourse in two film*. England: Trans Inst Br Geogr NS 19.

Rose, Gillian: *Feminism and Geography - The Limits of geographical knowledge*. University of Minnesota Press

Said, Edward: *Orientalism*. Ordfronts Förlag

Shields, Rob (1991): *Places on the Margin*. London: Routledge.

Veggeland, Nordalv (1992): *Planlægning, kultur og postmodernitet. I: Kulturens Spændetøje*. Ed: Duelund, Peter. Nordrefo 1992:1. København: Akademisk Forlag.

Zukin, Sharon (1991): *Landscapes of Power*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press

Zukin, Sharon (1995): *The Culture of Cities*. Cambridge, Mass: Blackwell.

Zukin, Sharon (1997): *Cultural strategies and urban identities: Remaking public space in New York. I: Cities in Transformation, Transformation in Cities. Social and Symbolic Change of Urban Space*. Eds. Källtorp et als. Aldershot: Avebury.

Vintersymposium 2000

Forslaget til en geografikreds i NSU blev vedtaget på sommer-sessionen.

Derfor sætter vi nu opdagesrejsen igang. Vi indleder rejsen med et såkaldt vintersymposium, som foregår d. 3.-5. marts 2000. Vi har valgt på vores første vintersymposium at tage udgangspunkt i et konkret sted og på den baggrund diskutere relevante geografiske problemstillinger.

Vintersymposiet finder sted på Lolland, som er en større ø i det sydlige Danmark. I de seneste årtier er regionen gået i opløsning socialt og økonomisk. På Lollands vestlige kyst ligger havne- og industribyen Naks-kov. Skibsværftet udgjorde tidligere centrum for byens aktiviteter. Nu er skibsværftet lukket og byen lever en hensygnende tilværelse. Det er Danmarks svar på Liverpool og tilsvarende byer med traditionel storindustri. Vi har valgt Lolland, fordi området giver gode muligheder for at diskutere, hvordan et sted forandrer sig over tid. De omtalte opløsningstendenser viser særlig tydeligt, hvordan rummet bliver om-materialiseret. Det er ikke kun en samfundsgeografisk problemstilling, men det drejer sig

i ligeså høj grad om såvel nye måder at anvende naturgrundlaget på som andre meningskonstruktioner.

Vi opfordrer alle, der har interesse for kredsen, til at kontakte os og tilmelde sig kredsenes adresseliste. I november forventer vi at sende et oplæg ud med titel for vintersymposiet og en beskrivelse af det faglige indhold. Det skal imidlertid ikke afholde nogen fra at komme med gode forslag eller tilmelde interessante oplæg. ☑

Nordisk koordinator

Lene Strandsbjerg Wolff
Slotsgade 9, 5°
2200 København N
tel. +45 35 372515
e-mail: isl33577@image.dk
eller: strandsbjerg@dk2net.dk

Medkoordinatører:

Morten Ranum
Tel. (+45) 33 22 94 91
e-mail: Ranum@hist.ou.dk

Stine Hvalsum
Tel. (+45) 35 35 21 02
e-mail: Stine_Hvalsum@hotmail.com

Kropp och kultur – röster med motröster

Kroppen är en av de smärtfyllda arenorna under detta sena 1990-tal då kampen mellan språk, identitet och ideologi utspelas. Fortfarande - eller snarare: ånyo - har kroppen placerats på gränslinjen mellan sin status som objekt och subjekt. Detta gäller såväl de vetenskapliga diskurserna som den konstnärliga praxis: antropologi, kultur- och konsthistoria, sociologi, psykologi, psykoanalys, litteraturvetenskap, danskonst, medicin, film, videokonst, teater... Alla rör sig kring kroppen, gör den till undersökningsobjekt, ger den då och då en egen röst, egen subjektivitet.

Det är här vi bör stanna upp för eget tankearbete: låta röster komma till tals, röster som artikulerar både föraktet mot och glädjen över kroppen. Det gäller att genom ett tvärvetenskapligt och interartiellt samtal visualisera både motståndets och

utopins bilder av kroppen i kulturen.

Några hänvisningar till tidigare diskurser om kropp och kultur:

Filosofi

Inom 1900-talets filosofi har kroppen på ett paradoxalt sätt upptagit en central position; endera genom sin extremt påtagliga frånvaro (logisk empirism, språkfilosofi), genom att utgöra utgångspunkten för teoretiska katedraler (Merleau-Ponty, Husserls fenomenologi) eller genom att utgöra metaforen för människans (eg. kvinnans) "varande i världen"; kroppen som ett fångelse. I kontrast till dessa avtecknar sig en något senare traditions tänkare som pläderar för kroppens status som social konstruktion (Michel Foucault, Judith Butler). I deras ögon är kroppen en yta

som inskriberas av maktens diskurser och vårt sätt att förhålla oss till våra kroppar likaledes kulturella konstruktioner.

Estetiska discipliner

I synnerhet bildkonsten erbjuder en lång tradition av kropps-penetrering. Bilder av kroppar som estetiska och ideologiska objekt är legio, men samtidigt befäster den modernistiska konsten tanken att subjektet, och i synnerhet den kvinnliga kroppen är fragmentariskt till sin natur och att strävan efter ett helt subjekt är fåfång under en modern eller senmodern epok.

Inom dansen, en annan kropps-konst per excellence, är kroppen upphöjd till fetisch för dansaren själv. Han lever sin kropp som ett objekt, och gör sin kropp till objekt inför åskådarens blick. Inom dansen för-

kroppsligas strävan att övervinna kroppen genom kroppen själv, ett ideal som i dag befästs på bred front inom kulturen: kroppen är en fiende, en Andre som bör suddas ut.

I kombination med (post)-modernismens fragmenterade kropps- och subjektuppfattning trängs sedan kroppen in i fitnesssträngens och plastikkirurgins imperativlaboratorium, där de olika lemmarna tränas och opereras för att blir estetiskt tilltalande. Postmoderniteten biter det premoderna i stjärtfe-nan: bilden av den perfekta kroppen är möjlig att skapa, blott med skillnaden att den grova duken har ersatts av kroppen själv som verktyg och mål. Konsumtionsideologin får den (post)moderna människan att själv kolonisera sin egen kropp. Ideologin flyttar från makro-till mikronivå (ex. Zizek).

Krop og køn i et psykoanalytisk perspektiv

Lacan hævder, at vi ikke er vores krop, men har den og derfor også kan miste den. Han anfører endvidere, at forholdet mellem kønnene er ikke-komplementært eller uden nogen form for symmetri. Alligevel forholdet vi os til vores krop, vores eget køn og det andet køn samt dets krop. Hvilken logik eller sammenhang at forstå forholdet mellem krop og køn? Eller vores forhold til kroppen, dens 'huller', dens nydelse osv.?

Et andet centralt perspektiv for en psykoanalytisk synsvinkel er en tydelig, historisk ændring fra kropslige symptomer til operative indgreb på kroppen. Hysteriets 'urform', ofte repræsenteret af kvinder (besvimelse, hysterisk graviditet m.m.) synes at være i færd med at vige pladsen for fysiske indgreb i kroppen, hvad enten der sker i et grusomhedens teater, i form af gensplejsning, krops-transplantationer eller kønsskifte (sidstnævnte iøvrigt praktiseret i årevis af psykotiske personer). Det sker via en forskydning fra forholdet til det imaginære hele krop (Ener'en), som hysteriet protesterer imod i form af imaginære læsioner (ud over de nævnte f.eks. tics, temporære lammelser, afsky for kropslig seksuel nydelse), til den reelle krop, der ændres i form af f.eks. transplantationer af indre kropsdele: hjerte, nyrer osv. Hvordan kan vi forstå forskydningen fra Ener'en, der selvfølgelig stadig holdes i hævd i en narcissistisk kropskultur (fitness osv.), til den reelle krop?

Hvor meget kan kroppens ændres, før kønnet forsvinder? Eller den kønslige identificering ophører? Før vi ender i en psykotisk 'kropslighed' uden for kønnet? Hvilken form for etik kan man stille op herfor? En inddragelse af psykoanalytisk klinisk materiale, litteratur, den nye lægevidenskab og nye performance-teatre ville kunne belyse disse spørgsmål.

På väg mot cyber

Vi står inför en skriande ironi: den artificiella kroppen blir den normativa kroppen medan den naturliga kroppen alltmer har blivit en grotesk (Mary Russo). Den rökande, hängiga och fläs-kiga kroppen är i den kapitalismens ögon en garanterad och önskad kostnad medan den vältränade kroppen symboliserar ackumulerad vinst. Kroppen är en moralisk och ekonomisk barometer. Och i förlängning: upphävandet av kroppen som utopi i den marknadsstyrka samhället. Cyberrymden. I den virtuella tillvaron behövs kroppen inte, men är samtidigt, igen på ett paradoxalt och reduktivt sätt, förutsättningen för till exempel cybersex. Kroppens sinnliga sensationer är mål och medel i frånvarons universum.

Förhållandet till kroppen är genomgående dubbelt inom vår kultur och jakten efter kroppsideal uppenbarar många socio-kulturella mönster under olika epoker. Som Elisabeth Grosz påpekat är det inte bara den manifesta, synliga kroppen som är kropp utan kroppsligheten

lever i alla handlingar, i allt varande och detta varande bestäms både inifrån (psykiskt) och utifrån (kulturellt). Dessa två synsätt är inte nödvändigtvis kompatibla men de bör få finnas samtidigt, i en simultan kropp.

Språket och tanken är naturligtvis självklara uttryckskanaler, men måste inte nödvändigtvis vara de enda i jakten på de diskurser som döljer kroppen och de utopier som manifesterar den samma. Vår avsikt är att i olika estetiska uttrycksformer undersöka kroppens betydelse och relationer. Vår strävan är att arbeta både tvärvetenskapligt och interartiellt.

Vilken är relationen mellan å ena sidan den fixering vid kroppen och betraktandet av kroppen som ett fetischobjekt och å andra sidan negeringen och utplånandet av kroppen i den virtuella världen? Vilket är sambandet mellan utopierna och dystopierna kring kroppen? Med den konstruktivistiska kroppensdefinitionen där kroppen är en yta som skapas i relation till världen uppstår frågan om relationen mellan kropp och språk. Blir kroppen språkets fånge som innesluts i en diskursiv ram eller förmår kroppen transcendera språket? Dessa frågor har vi för avsikt att dryfta i en krets inom Nordiskt Sommaruniversitet.

Vintersymposium

Vintersymposiet om kroppen vill vara lika mångfacetterat som kroppen själv är. Vi rör oss

över ett vitt och tvärvetenskapligt fält där filosofi, psykoanalys, antropologi, teologi och kulturforskning talar med varandra. Planerade föredrag bl.a. om - Kroppen i gymmet: den kinestetiska begränsningen - Sport och kön - Deleuze, kroppen och filosofin - Kulturella modeller för mäns våld mot kvinnor - Tatueringens språkliga koder - I begynnelsen var judendomen: gammaltestamentlig text och kroppslighet - Kvinnan i chador. Kultur och kläder kring kroppen - Plastikkirurgi och cyberkropp: att söka det verkliga - Lacan, förstås Därtill kommer vi naturligtvis att själva röra på oss, undersöka kroppen i het-fuktiga rum; vandrande föreläsningar o.likn. Välkomna till ett seminarium om kroppsvetenskap och -kultur. För närmare uppgifter, vänd er till någon av nedanstående. ☒

Koordinator:

Maria Antas
Skepparegatan 33 D
FIN - 00150 Helsingfors
Tel: -358-(0)9- 635231

Medkoordinatorer:

Annika Tudeer
Sofialundsgatan 6 B 47
FIN- 00570 Helsingfors
Tel: -358-(0)9-777 3338
e-mail: tudeer@cc.helsinki.fi

Lotta Strandberg
Ädvägen 14 A 3
FIN - 00200 Helsingfors
Tel: -358-(0)-40 - 7037842
e-mail: lotta.strandberg@helsinki.fi

René Rasmussen
Guldagervej 24
DK-2720 Vanløse
Tlf. 45-38 79 94 91
e-mail: reneras@coco.ihl.ku.dk

KREDSNYT
KREDS 3:

Polyfonien i dramaet

Vintersymposiet beräknas äga rum 25.-27. februari år 2000 i Kungälv utanför Göteborg. Närmare information om praktiska förhållanden kommer inom kort. Vi är på förhandlingsstadiet angående lokaler.

Fortfarande är det kretsens mål att arbeta huvudsakligen med

Ny nordisk dramatik. Kretsens mancheförslag håller fortfarande dvs. den teoretiska bakgrunden baseras på Mikhail Bakhtins litterära teorier och hur dessa kan tas upp och anpassas inom drama- och teater-teori. På så sätt kan man införliva det konstpraktiska, det konstkritiska och de teoretiska frågorna i kretsens

vetenskapliga arbete och målsättningar. Ett av kretsens mål är att åstadkomma skriftligt material som kan bidra till att vidareutveckla denna diskussion. Alla inom kretsen var överens om det på sommarsessionen i Vallekilde att fortsätta att forska inom ny nordisk dramalitteratur. I somras studerade vi Astrid

Saalbachs, Jochum Rohdes och Arne Ibsens dramatik där de alla deltog själva med egna kommentarer efter en teoretisk analys av några av deras verk. Vi som koordinatörer här på Island arbetar nu febrilt med att rekrytera svenska och norska deltagare till vår krets, eftersom representanter från dessa länder inte

funnt med i kretsen hittills vilket også kritiserats. Huvudmålsætningen med Vintersymposiet år 2000 er å oppna fönstret mot den nya svenska och norska dramatiken. Vidare in-

formation angående förberedelserna skickas till kretsens deltagare. Vi är öppna för alla förslag både teoretiska och praktiska från kretsens deltagare. Vi hoppas att kunna fortsätta med

kretsens verksamhet med samma skapande entusiasme som hittills. ☑

Nordisk koordinator

Hlin Agnarsdottir
Bjarnarstigur 9
IS - 101 Reykjavik
Tlf. +354 5521 502
e-mail: hag@mmedia.is

KREDS 4: AISTHESIS - SANSERNES ÆSTETIK

AISTHESIS – sansernes æstetik:

Det ekle og det frastøtende

Krets fire har i sitt første år som NSU-krets arbeidet med sansning, natur og naturestetik. Først gjennom vintersymposiet 99 der temaet var "The Sense of Nature / The Nature of Sense" og så under sommersesjonen 99 der et hovedtema var sansningens landskap og forholdet mellom sansning og sted. Gjennom arbeidet med disse temaene har også estetikkens begreper blitt prøvd ut og tematisert. Naturestetikken utfordrer den tradisjonelle estetikkens begrepsapparat på interessante måter. Dette skyldes ikke at naturestetikken er ny innenfor den estetiske diskursen, det er snarere tvert imot – diskusjonene rundt naturen har vært del av den estetiske diskursen siden estetikk oppstår i sin moderne utforming. Men naturestetikken i dag er likevel en utfordring, siden så mye av den senere estetikk har vært primært fokusert på kunst.

Som en annen innfallsvinkel til diskusjonen av estetikkens temaer og begreper, og kan hende ikke minst disse mulige begrensninger, vil kretsen for vintersymposiet 2000 ta opp temaet "Det frastøtende" eller "Det ekle", eller som det ville være på engelsk; "The Disgusting". En viktig inspirasjon for dette temaet er Winfried Menninghaus' nye bok *Ekel: Theorie und Geschichte einer starken Empfindung*. Denne boka tematiserer disgust gjennom lesninger knyttet til hele den moderne estetikkens historie og til mange kunstuttrykk ikke minst fra det 20. århundret. Begrepet settes i en mengde kontekster, der det etter hvert blir klart at det kan anvendes i svært ulike sammenhenger. Ikke minst knyttes det til begreper som lyst og ulyst. Her kommer begjæret

inn. Men som med Freuds begrep *das Unheimliche* har også det frastøtende en dobbelthet i seg. Det frastøtende er på samme tid tiltrekkende. En slik dobbelthet gjør at tenkningen rundt begrepet blir mer kompleks. Lyst og ulyst glir over i hverandre, eller det blir i det minste ikke lenger mulig å tenke dem som en dikotomi. Dermed er selvsagt også estetikk satt ovenfor et problem. Hvordan skal kunsten kunne forholdes til begrepene om lyst og ulyst, og også til forståelsen av kunsten som knyttet til velbehag? Kan hende er dette det viktigste aspektet mot en klassisk estetikk. Hos Kant er velbehaget en viktig dimensjon ved estetikk, men i den post-kantianske estetikk finner vi en annen forståelse av kunsten og dermed også av den estetiske erfaringen og de følelsene som ledsager denne. Kunstens affekter blir i vel så stor grad knyttet til ubehaget. I det 20. århundrets kunst har dette blitt tematisert enda sterkere, ikke minst i forhold til de ulike historiske erfaringene som har nedfelt seg i kunsten. Med den historiske erfaringen som del av kunstens horisont, har det blitt umulig å tenke kunsten som utelukkende knyttet til velbehaget. Snarere har man forstått kunstens rolle som et korrektiv til et velbehag som man anvender for å unngå den historiske erfaringen. Dermed får vi en kunst som utfordrer den generelle erfaringshorisonten, en kunst som skal korrigere erfaringene. Avantgarden har forstått denne tenkningen som en utforskning av den tidligere kunstens grenseland, der overskridelsen har vært sentral. I denne overskridelsen finner vi også tilknytninger til det ekle eller frastøtende.

Overskridelsens prosjekt har vært å bryte med det etablerte, eventuelt å bryte med tabuer. Disse tabuene har man funnet i den klassiske estetikkens begreper. Et begrep som det urene, slik vi finner det hos Mary Douglas, eller det heterogene, slik vi eksempelvis finner det hos Bataille, kan dermed ses som en overskridelse av det etablerte. Overskridelsen har her vært en overskridelse av den klassiske tenkningen rundt det skjønne, et begrep som har vært forstått som knyttet til det rene og det homogene. Det urene kan her forstås som et (kvasi-)synonym til det ekle eller det frastøtende. Begrepene betyr ikke nødvendigvis "det samme", men de henviser til noe analogt. Men som Menninghaus viser i sin bok, er ikke dette noe som bare finnes i den post-kantianske estetikk. Også i den moderne estetikkens urtid (både før Kant og i Kants egne tekster) finnes de samme begrepene tematisert. William Ian Miller, i boka *The Anatomy of Disgust*, anvender en slik tenkning for å kritisere Norbert Elias' teori om sivilisasjonsprosessen. Det er mer disgust i middelalderen enn det Elias vil ha det til, hevder Miller.

Den klassiske estetikk var en tenkning rundt skjønnheten. Fra Kants *Kritik der Urteilskraft* finner vi todelingen mellom det skjønne og det sublime. Denne delingen utvider seg etter hvert, og dette får særlig konsekvenser for det sublimes estetikk. Utover på 1800-tallet fokuseres det ikke bare på det opphøyde – som er den bokstavelige betydningen av det sublime, *das Erhabene* – men også på det nedrige. Det skjønne settes også i kontrast til det heslige, og man får det heslige estetikk – uten at denne nødvendig-

vis konvergerer med det sublime.

Disse utvidelsene utfordrer ikke bare estetikkens begreper og teorier, men får også betydning for kunsten selv. Spørsmålet om hva som kan regnes som kunst utvides siden diskursen om kunst gjør det. Begrepsavklaringene her kan dermed også vise noe om hvordan estetikk og kunsten forholder seg til hverandre.

Det frastøtende eller ekle er også knyttet til smaken – både smak forstått mer bokstavelig, men også som et estetisk begrep. Dette ses særlig i de latinske språkene der smak heter *gusto* og det frastøtende setter en forstavelse til *dis-*gust. Det frastøtende kan dermed også knyttes til en form for *bad taste*. Charles Darwin tematiserer disgust å knytter begrepet eksplisitt til noe som er ubehagelig for smaken. Men som Miller skriver kan disgust også knyttes til de andre sansene.

"Disgust undoubtedly involves taste, but it also involves – not just by extension but at its core – smell, touch, even at times sight and hearing." (2)

Denne sansemessige tenkningen vil være interessant å tematisere for kretsen. Hvordan forholder seg til de ulike sansene. I Millers bok finner vi dette tematisert i et eget kapittel, der han delvis hierarkiserer sansene i forhold til hvordan de forholder seg til dette fenomenet. Men han tar med alle sansene. Men som han skriver kan disgust også knyttes til sansorganene. Han beskriver her hvordan kroppens avfallsstoffer knyttes til denne diskusjonen. Primært fokuserer han på kroppens ulike utsondringer, men noen av disse organene er også eksplisitt knyttet til sansning, så som øye, øre, munn, nesen. Forholdet mellom

sansning og det ekle er dermed i det minste dobbel.

En grunn for fascinasjonen ved det frastøtende er at det også virke tiltrekkende. Denne bevegelsen er interessant både knyttet til estetikkens begreper og til utviklingen av kunstuttrykk i det moderne. Vi finner også psykoanalytiske tilnærminger til denne tenkningen, der bevegelsen eksempelvis kan tenkes som en Fort/Da-bevegelse, men også der det frastøtende kan forstås å være hinsides lystprinsippet.

Det ekle er klart knyttet til diskusjonen av sansene, og ikke minst er spørsmålet hvordan de ulike sansene forholder seg til det ekle. Det synes som om lukt- og smakssansene er de som sterkest forholdes til denne erfaringen. Et bilde av et kadaver har en helt annen virkning enn kadavret selv stilt ut som objekt med lukt, får å bruke et eksempel fra kunsten de siste årene. Men dette betyr ikke at de andre sansene ikke deltar i dette spillet.

En utfordring for kretsen vil være å diskutere de ulike sansenes spill i denne diskursen.

Det ekle og frastøtende som begreper kan sies å stå i flere konstellasjoner. Ikke minst kan man gjennom estetikkens historie finne at disse forholder seg til dikotomier. Vi har allerede sett hvordan det frastøtende forhold

der seg til det tiltrekkende. Her er det ikke nødvendigvis en dikotomi. Noe av det interessante i dette eksempelet er at begge sidene, altså det som man skulle kunne tro var motsetninger, er tilstede i det samme begrepet. Dette kan muligens tenkes i en analogi til Freuds forståelse av begrepet das Unheimliche, som også er et slikt begrep. Men det ekle kan også settes i motsetning til skjønnheten, og dermed er det i en viss forstand også i slekt med det heslige. Siden det skjønnene fra den klassiske filosofien forstås som knyttet til det gode og det sanne, kunne man også tenke seg at begrepets motsetning fikk en videre kontekst. I så fall ville det heslige kunne sies å være knyttet til det onde og det falske eller usanne. Mulighetene for slike begrepsforbindelser synes å være tilnærmet uendelige, og kan hende er det i slike sammenstillinger at begrepens mening klarest kommer fram.

Et begreps som synes særlig i slekt med det ekle, er det urene. På denne måten kan diskusjonene om det ekle komme tett på en diskusjon av det urene og dets motsetning det rene. Det skjønnene er (selvsagt) rent, og dermed synes det logisk å følge at det ekle er urent. Kan hende er det også derfor det er ekkelt? ☑

Litteratur

Thorkild Bjørnvig: Det æstetiske idiosynkrasi. Oslo, 1960

Mary Douglas: Purity and Danger. An analysis of the concept of pollution and taboo. London: Routledge, 1991 (originalutgave, 1966) (Norsk oversettelse Rent og urent: en analyse av forestillinger omkring urent og tabu. Oslo: Pax, 1997)

Tore Eriksen: "Karl Rosenkranz og heslighetens estetikk", i Ingebjørg Scip & Hege Charlotte Faber (red.): Det Urene. Oslo: Norges Forskningsråd, Program for Kulturstudier, 1998 (Kulturstudier nr. 2).

Carolyn Korsmeyer: "Disgust", i Filozofski restnik 2/1999 (Ljubljana). Proceedings from XIVth International Congress of Aesthetics.

Julia Kristeva: Pouvoirs de l'horreur. Essai sur l'abjection. Paris: Seuil, 1980 (Engelsk oversettelse: Powers of Horror. An Essay of abjection. New York: Columbia University Press, 1982. Svensk oversettelse: Fasans makt. En essä om abjektionen. Göteborg, 1992)

Ralph A. Lewin: Merde: Excursions in Scientific, Cultural, and Sociohistorical Corpology. Random House.

Winfried Menninghaus: Ekel. Theorie und Geschichte einer starken Empfindung. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1999

William Ian Miller: The Anatomy of Disgust. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1997

Vintersymposium

Krets 4 avholder vintersymposium i København weekenden 17. til 19. mars. Kretsen ønsker så tidlig som mulig å få forslag til

paper, slik at vi kan lage program. Ta gjerne kontakt med en av koordinatorene hvis det er noen spørsmål.

Informasjon

Kretsens hjemmeside finnes på <http://coco.ih.ku.dk/~troelsd/aisthesis.htm>
Her er det blant annet mulig å finne kretsens manchett.

Koordinator

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig institutt
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU
N-7034 Trondheim
Tlf. + 47 73 59 78 36
Tlf. + 47 93 20 17 29 (mobil)
Fax. + 47 73 59 65 88
E-mail: erik_steinskog@yahoo.com / erik.steinskog@hf.ntnu.no

Medkoordinatorene

Troels Degn Johansson
Forskningscentret for Skov & Landskab, Miljø- og Energiministeriet
Hørsholm Kongevej 11
DK-2970 Hørsholm
Tlf. + 45 45 17 83 20 (job)
Fax. + 45 45 76 32 33 (FSL)
Fax. + 45 35 32 81 10
E-mail: tdj@fsl.dk
URL: <http://coco.ih.ku.dk/~troelsd/>

Claus Krogholm Kristiansen
Institut for Kommunikation
Aalborg Universitet
Langagervej 8
DK-9220 Ålborg Øst
Tlf. + 45 96 35 90 55
E-mail: ckk@hum.auc.dk
URL: <http://www.hum.auc.dk/i11/ansatte/profiler/ckk/>

Romantikens vilkår

Kretsens baggrund

Romantikretsen har indtil dato arbejdet tværvitenskabeligt, dvs. indenfor kunst-, musik- og litteraturhistorie samt filosofi, historie og teologi med emner som: dannelse, det romantiske og klassiske (både den græske og romerske klassik), kunsten og viden- skaben, det romantiske kærlighedsbegreb, allegoribegrebet plus en række mere specielle emner, som hver enkelt deltager har beskæftiget sig med.

Kretsen har i realiteten eksisteret i fire år nu, men på papiret kun tre og den skulle derfor egentlig formulere en ny manchett - men vi søger om et ekstra

år på den foreliggende.

Initiativet til romantikkretsen startede i Island 1995, hvorefter vi holdt et adhoc-symposium med fem foredragsholdere fra forskellige fag i starten af 1996, og i Norge samme år, hvor vi præsenterede og fik godtaget vores manchett, havde vi også et program med blandt andre medieforskeren Friedrich Kittler. Det første møde den nyetablerede kreds holdt, var i Athen, hvor emnet for det komprimerede og inspirerende vintersymposium var: Det romantiske og det klassiske.

De efterfølgende vintersymposier har drejet sig om forhold

det mellem kunsten og viden- skaben, om dannelsen om om romantikken og Rom. For i marts afholdt vi et vellykket vintersymposium i Rom, hvor vi om formiddagen havde oplæg om de nordiske romantikeres forhold til Rom og om eftermiddagen så adskillige af de steder og værker, som deres værker er fyldte af.

Vores arbejde har altså i flere sammenhænge fokuseret på romantikkens forhold til tidligere epoker, specielt den klassiske.

Vintersymposium

Vintersymposium i kretsen Romantikens vilkår 11-13 februari 2000 i Stockholm Professor Manfred Frank, Tübingen gæstföreläser om *FILOSOFISKA TANKEGÅNGAR I DEN TIDIGA ROMANTIKEN* (Fr. Schlegel, Novalis m.fl.)

Föreläsningsprogrammet är

omfattande och beräknas omfatta hela helgen från fredag eftermiddag till söndag eftermiddag. Manfred Frank föreläser över hittills okänt och unikt stoff och föreläsningarna är ännu helt opublicerade. Vi hoppas på aktivt deltagande i diskussioner och frågestunder av filosofiskt och estetiskt intresserade NSU-are som alla hälsas välkomna till Stockholm.

Vi planerar dessutom inbjudna några filosofiska experter som diskussionsdeltagare och "frågeställare".

Samarrangemang med Stockholms Universitet och Vitterhetssakademien. ☑

koordinator

Roland Lysell
Nybrogatan 71, ö.g. 1 tr.
S-114 40 Stockholm
Tlf./fax: + 46 8 6616 963

Makt, rasjonalitet og humanitet

Til tross for den utbredte troen på opplysning, frihet og likhet har vårt utgående 20. århundre vært et av de mørkeste - om ikke det mørkeste - når det gjelder død og terrorisering av mennesker ved mennesker. Riktignok har det skjedd ved siden av dette en siviliseringsprosess og en merkelig levestandard-søkning, men denne gjelder egentlig bare en mindre del av menneskeheten. Og denne siviliseringsprosess stilles det ved årtusenskiftet stadig større spørsmålsteget ved. Globale økonomiske og økologiske kriser, totalitære og nasjonalistiske statseksesser, økt militarisme og et svekket folke- og menneskerettsregime berettiger åpenbart slike spørsmålsteget.

Men ikke bare de mest dramatiske former for barbarisk maktbruk som „oppfinnelsen” av konsentrasjonsleire og den kalkulererte industrielle produserte massedød, hører vårt århundre til. Det har funnet sted en generell intensivering av makt- og kontrollmekanismer: staten øver kontroll over det sivile samfunn, den kapitalistiske bedrift kontrollerer/integrerer med raffinerte metoder sine ansatte, det enkelte individet kontrollerer seg sjøl - sin kropp og sin psyke. En hærske av eksperter, planleggere, utredere, terapeuter etc. fungerer som „vitenskapelig kompetente” teknikere for denne kontroll- og makt-utøvelsen.

På denne bakgrunn ønsker vi å arbeide filosofisk og samfunnsvitenskapelig med temaet makt, rasjonalitet og humanitet. Noen sentrale problemstillinger vil være de følgende:

Hvordan har vårt århundres dystre realiteter preget vår tids tenkning om politikk, moral og humanitet? Vi ønsker i denne forbindelse å rette oppmerksomheten primært mot de mest dystre tenkerne. Hva slags oppfatning av menneske og verden har disse formidlet til oss? Vi tenker her på navn som Max

Weber, Carl Schmitt, Heidegger, Adorno, Pareto, Batailles, Sartre, Foucault, Canetti, Leo Strauss.

Hvilken plass har i det hele tatt den kritiske tanke i en verden som kun fungerer ut fra systemer, organisasjoner, prosedyrer, dvs ut fra den rasjonaliserte makt? Finnes overhodet den kritiske tanke? Disse tenkere som her nevnes har sjøl et distansert forhold til humanismen og kritikk i humanitetens navn. Hva blir så betydninga av deres egne tankebidrag - trues de ikke sjøl med kun å bli ironiske paradokser i en gjennom-rasjonalisert verden?

Et annet hovedproblem vil være om det finnes en frigjørende rasjonalitet som er et resultat av at maktssystemene tross alt ikke er totalitære, men motsigelsesfylte. Og at det dermed kan frisettes former for rasjonalitet og humanitet som er uavhengig av makta. (Dette er Marx og Habermas posisjon.) Eller om maktutøvelsen i vår moderne verden er slik at kun de rasjonalitetsformer og livsmuligheter som er kompatible med maktutøvelsen og sikrer denne, kan utvikle seg. (Weber, Heidegger og Foucault synes å mene dette.) I videreføringen av dette kan man spørre om ikke humanismen og rasjonaliteten i seg sjøl hører til den moderne maktutøvelsens vesen, slik Heidegger og post-moderne tenkere har hevdet.

I en verden preget av rasjonal maktutøvelse er verden i den grad „gjennomlyst” og intellektuelt „bearbeidet” slik at den ikke lenger er noe sted for Gud, fordi Gud fordrer at menneskene er mottakelige for det hemmelige og skjulte. Når barbariets mekanismer ikke er å finne i ufattbare makter, men er noe intellektuelt innlysende, så er det likeledes hevdet at dette umuliggjør Gud som allmektig og god.

Spørsmålet er så om Guds fravær åpner for det Sartre kal-

ler menneskets frihet og den virkelige humanisme der mennesket „er hva det gjør seg til”? Eller om dette fravær kun signaliserer en enda mer totalitær makt enn den allmektige Gud, nemlig den totale og „fornuftige” maktutøvelse. Nå ikke i Guds, men i humanismens navn.

Nihilismen er blitt satt opp som humanismens motsetning. Men er nihilismen - med sin åpent erklært avmakt overfor politikken, moralens og menneskelivets problemer - egentlig mer humanistisk enn humanismen? Nihilismen som fenomen i vår moderne kultur må iallefall undersøkes nærmere. Finnes det endelig en universell humanisme, basert på at det er et minste felles nevner i form av noe abstrakt menneskelig som er basisen for humanismen? Som så menneskeretter og folkerett kan begrunnes ut fra?

Dette er muligens riktig. I så fall aktualiserer det et siste hovedproblem som vi vil nevne her: de filosofer og tenkere som er anført ovenfor tilhører den europeiske tradisjon, egentlig kun noen få europeiske nasjoner. Problemet omkring makt og rasjonalitet og menneskeretter og undertrykkelse er et globalt problem. Det overveldende flertall av menneskeheten tilhører utenomeuropeiske kulturer, de er knytta til ulike livsverdener hvor andre begreper om individ, samfunn og moral er gjeldende. Hva betyr den europeiske filosofiske tradisjonen for dette flertall av menneskeheten? Skal disse andre begreper om individ, samfunn etc fortrennes av moderne, universell humanisme, er en koeksistens av disparate tenkemåter mulig eller - som en tredje mulighet - må de kulturelt betingede tankeformer erstattes av en ny, global tankeform som i større grad kan kalles menneskehetens felles eiendom?

De her omtalte problemstillingene utgjør en ramme som

vil bli utfyllt ytterligere dersom kretsen blir satt på NSUs program. Vi inviterer gamle og nye NSUere til deltakelse.

I arbeidet vil vi legge vekt på planmessighet og strukturerte former. Vi tar sikte på at iallefall deler av det arbeid som utføres resulterer i skriftlig publisering. Vi mottar gjerne kommentarer og endringsforslag til dette mansjettforslaget. ☐

Filosoffernes krig

Vintersymposium i NSU i Ålborg den 17-19/3 2000 på Sociologisk Institut, Ålborg Universitet.

Vintersymposiet i Nordisk Sommeruniversitets kreds: „Magt, rationalitet og humanisme”, vil i år 2000 omhandle forholdet mellom filosofi og krig. På baggrund af en række forskellige teoretikere vil vi forsøge at indkredse spørgsmålet om krigens rationalitet, om der gives en retfærdig krig, forholdet mellem etik, politik og krig samt psykologiske og sociologiske aspekter af fænomenet krig. Vi er så heldige, at Hans Joas har sagt ja til at deltage i symposiet med et oplæg om sin nye bog om krigen. Vi har derfor valgt at afholde hele symposiet på engelsk. Modsat tidligere symposier starter vi tidligt fredag morgen.

Formålet er for det første at undersøge den filosofiske traditions bidrag til forståelsen af krigens natur og funktion. Det er vores overbevisning, at der i den filosofiske tradition findes en række værdifulde indsigter, som også kan bringes i spil i forhold til sociologiske, politologiske eller antropologiske indsigter. Der lægges således op til en tværfaglig grundlagsdiskussion om krigens karakter.

For det andet ønsker vi at diskutere militærteknologiske udviklingers filosofiske og sociale

betydning og implikationer. Man har længe reflekteret filosofisk over atombomben og den totale destruktions betydning, men tiden er kommet til også at reflektere over "nye" fænomener så som handelskrige, elektrokybernetiske krige, international terrorisme og etnisk rensning.

For det tredje ønsker vi at diskutere filosofernes engagement i eller imod krigen. Heideggersagen er her notorisk berømt, men langt fra enestående. Nazismens filosofiske grundlag er måske det bedst belyste, og det vil her være relevant at diskutere, om der findes en særlig eksistentiel og decisionistisk filosofi, som fokuserer på vilje og væren til døden, og som legitimerer og naturaliserer krigen.

For det fjerde er det ønsket at analysere, i hvilken forstand krigen kan ses som en metafor for det sociale som sådan. Beskriver krigen et grundlæggende menneskeligt vilkår? Udtrykker den fortrængte sider i civilisationen?

Udgangspunktet for seminaret er den klassiske krigsteori. I den forbindelse kommer man ikke uden om det 19. århundredes store krigsteoretiker Carl von Clausewitz, der som bekendt definerede krig som "politik med andre midler". Hos Clausewitz indeholder krigen en rationalitet, der kan begrundes filosofisk. Clausewitz tilhører den klassiske filosofiske tradition, hvor krigen fortolkes som en form for anerkendelsens dialektik betinget af kampen til døden. Denne tradition tæller som to andre væsentligste repræsentanter, Thomas Hobbes og G. W. F. Hegel. Tradition samles i forestillingen om, at socialitetens grundform er kampen eller krigen. "Freden" bliver følgelig set som en pause i krigen (Clausewitz) eller som garanteret af en suveræn, der holder parterne i skak (Hobbes). Hvis suverænen magt stækkes, vil krigen snart bryde ud.

At denne diskussion er aktuell, kan retorikken om krigene på Balkan anskueliggøre. Her blev trykkogermetaforen hyppigt anvendt. Ideen er, at kommunismens opløsning havde sat arkariske instinkter i spil. Man havde lettet på låget og straks

blev den politiske orden afløst af en alles krig mod alle - eller rettere af alle etniske gruppers kamp mod hinanden. De handlende subjekter var i denne forståelse ikke individer, men etniske grupper. Uanset om der tales om individer, grupper eller stater er logikken imidlertid den samme. Krigen anskues som politikens "gulfod".

Indenfor denne gruppe af teoretikere er der dog uenighed om, "freden" er kvalitativ forskellig fra krigen eller blot en forsættelse af krigen med andre midler. Kan konflikter forsones og socialiteten "ophæves" til et højere stadie, som hos Hegel, eller er fjendskabet konstitutivt og derfor uomgængeligt, som hos f.eks. Carl Schmitt. Man kunne også med Immanuel Kant spørge, om en evig fred er en mulighed, eller om et verdenssamfund af logiske grunde er umuligt. Bevæger vi os mod en ny universalistisk verdensorden baseret på moralsk principper, eller er verden kendetegnet ved uforsonlige konflikter mellem forskellige civilisationer, som bl.a. Samuel Huntington hævder.

Som fortsættelse af politikken med andre midler udtrykker krigen noget essentielt menneskeligt, nemlig menneskets prominente aktiviteter som et "politisk dyr". Clausewitz opfatter ikke krigen som en teknik, men som en nødvendig del af menneskelig politisk praksis. For Clausewitz er krigen en kunst, der ikke kan forstås med naturvidenskabelige metoder, men snarere skal tænkes i lyset af menneskets praktiske fornuft og moralske dyder. Modpolen er her tænkere som f.eks. Hannah Arendt, der hævder, at mennesket konstitueres i det offentlige rum og i den offentlige samtale, ja i den politiske praksis. Volden, terroren, krigen nedbryder dette offentlige rum og erstatter den frie meningsudveksling med et totalitært begrundelsesregime, og det fri møde i det politiske rum med fysisk dressur. For Arendt er det totalitære voldssamfund muligjort i og med, at den politiske dømmekraft sættes ud af kraft. Krigen rummer derfor for

Arendt selve det politisk destruktion.

Seminaret vil diskutere Clausewitz's og andres idealtypiske systematiseringer af krigens historiske former. Dette indebærer overvejelser over strategi, taktik, og i det hele taget en gennemgang af krigskunsten. Krigskunsten søger sejren gennem en taktisk og strategiske overvejelse, der giver anledning til at anvende vold for at realisere veldefinerede og rationelle politiske mål. Spørgsmålet er imidlertid, om dette også gælder i den moderne verden, hvor vi har oplevet folkemordet (Holocaust), atomkrigen, den elektrokybernetiske krig og masse mord begrundet i en fobisk nationalisme.

Kan den atomare tidsalder stadig forstås i lyset af den klassiske krigsteori? Katastroferne i Hiroshima og Nagasaki synes meningsløse folkemord, der vel ikke kan indpasses i forestillingen om "politik med andre midler", og det er i det hele taget vanskeligt at give mening til alle de befrielseskrige, borgerkrige og totalitære krige, som vi har oplevet i de seneste 50 år. Når det gælder atomkrigen er det interessant, at det ikke er den faktiske krig, men "den mulige krig", der udtrykker rationaliteten. Den mulige krig indebærer samtidig politikens opløsning, da totalkrigen ville føre til den totale udslættelse af menneskeheden. Mennesket er blevet herre over apokalypsen.

Den nye verdensorden har ført til en ny anvendelse af begrebet om humanitær intervention og retfærdig krig og denne brug bør derfor undersøges nærmere. Vi behøver blot at nævne Golf-krigen, borgerkrigen i Somalia, overgrebene på befolkningen på Øst Timor, indgreb i forbindelse med Rwanda-massakren, Verdenssamfundets engagement i forbindelse med serbernes etniske udrensninger i Bosnien og Kosovo. I disse tilfælde udfordres den klassiske krigsteori, da disse kriser snarere synes at udtrykke politikens opløsning i irrationalitet og i meningsløse terrorhandlinger. Det er i denne sammenhæng, at symposiet vil inddrage de postmoderne og sy-

stemorienterede krigsteorier hos fx Paul Virilio, Jean Baudrillard, James Der Derian, Gilles Deleuze og Niklas Luhmann. Vi vil undersøge, om et fokus på konstruktionen af politiske identiteter hjælper os til at forstå den moderne krigs natur og funktion. Finders der en anden rationalitet bag krigen i dag end den klassiske, hvor erobring og forsvar af et givet territorium stod i centrum?

I forlængelse heraf vil vi diskutere, hvorledes en etisk og moralsk refleksion aktualiseres i analysen af krigens natur. Vi vil for det første fokusere på international ret og på den moralske kodificering af staters adfærd. Menneskerettigheder og folkerettens karakter og eventuelle konflikt med andre retslige normeringer - f.eks. staters ret til selvbestemmelse, vil blive belyst. For det andet vil vi fokusere på individers forholdene sig til krigens realitet. Psykologiske, socialpsykologiske og kritisk teoretiske analyser, som Sigmund Freuds, Theodor Adornos og Slavoj Zizeks, af skabelsen af lydige subjekter er her centrale. Har mennesket en særlig dødsdrift eller trang til aggressiv adfærd? Indløser krigen nogle fundamentale menneskelige behov? I et moralsk vokabular aktiveres der begreber som mord, skyld og ondskab. Spørgsmålet er, om disse begreber stadig giver mening i forhold til den "postmoderne" krigs realiteter?

Spørgsmålet om personlighedstyper og evnen til moralsk refleksion aktualiseres af ændringerne i måden, krigen føres på. Vi vil diskutere, hvilke implikationer krigens teknificering har, og dermed den stigende afstand mellem offer og agressor. I "computerkrigen" synes krigen opløst i ren facade og fjern ødelæggelse af individer. Krigen er således ikke længere normeret i en relation mellem mennesker, men i stedet givet ved en maskinel fjernhed, som når man spiller computerspil.

Ideologiens afhumanisering af den menneskelige relation er også central at analysere for at forstå krigens realitet. De nye medier, f.eks. internettet, har også ændret krigens karakter og

særligt prograndakrigens udformning. Tidligere tiders kritikker af propaganda, der baserede sig på en forestilling om, at mere oplysning ville gøre verden mere fredelig, står svagt i dag. Informationsoverskuddet synes snarere at muliggøre valget af forblændelsen som livsstrategi. Vi synes langt fra et kantiansk verdenssamfund. Reglen er snarere en tribalisering af politikken.

Konkret kunne man spørge, om krigens blodudgydelser blot har til formål at erobre territorier og destruere fjenden, men derimod også at konstituere et fællesskab i overskridelsen af humanismens idealer. Er krigen en "suveræn" overskridelse, som det hævdes af f.eks. Georges Bataille og Gilles Deleuze, der konstituerer et broderskab i skyld? Findes der også former for krig, som bruger nærheden offensivt og taktisk? Hvilken karakter har den postmoderne krig i det hele taget?

Mere grundlæggende kunne man spørge, om krigen handler om at skabe socialitet? I en spidsformulering er spørgsmålet, om barbariet er modernitetens iboende? En sådan tese blev fremsat af Horkheimer og Adorno, Baumann m.fl., og spørgsmålet er i denne forbindelse, om vi har bevæget os mod en anden form for modernitet, hvor civilisationens underside ikke er teknologiseret masseødelæggelse, men derimod etniske konflikter præget af høj grad af tæthed, af eksistensen af uklare fronter og af brugen af forholdsvis primitive våben. Hvad fortæller krigen om tidens identitetspolitik - om nationalisme, etnicitet og tribalisme? Fortæller krigens excess noget om politikens og socialitetens "normale" form?

Litteratur:

Anders, Günter (1987/1956) *Die Antiquarität des Menschen*. München: C.H.Beck.

Arendt, Hannah (1970/1969) *Om vold*. København: Notabene

Arendt, Hannah (1973) *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt Brace & Company.

Aron, Raymond (1972) "Reason, Passion, and Power in the Thought of Clausewitz" i *Social Research. an International Quarterly of the Social Sciences*, vol. 39.

Bataille, Georges (1994/1934) "Fascismens psykologiske struktur" i René Rasmussen og Asger Sørensen (red.) *Excesser - af og om Georges Bataille*. Århus: Modtryk.

Baudrillard, Jean (1995) *The Gulf War did Not Take Place*. Bloomington: Indiana University Press.

Bohman, James & Matthias Lutz-Backmann (ed.) *Perpetual Peace - Essays on Kant's Cosmopolitan Ideal*. Massachusetts: MIT Press.

Bauman, Zygmunt (1989) *Modernity and the Holocaust*. London: Polity Press.

Clausewitz, Carl von (1986/1834) *Om krig*. København: Rhodos.

Coker, Christopher (1994) *War and the 20th Century - The Impact of War on the Modern Consciousness*. London: Brassey's.

Deleuze, Gilles (1980) *Capitalisme et schizophrénie: 2.Mille plateaux*. Paris: Minuit.

Derrida, Jacques (1984) "No Apocalypse, Not Now (Full Speed Ahead, Seven Missiles, Seven Missives)" i *Diacritics*. 14 (2) 2-31.

Elias, Nöbert (1989) *Studien über die Deutschen - Machtkämpfe und Habitusentwicklung im 19. und 20. Jahrhundert*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Farias, Victor (1987) *Heidegger et le nazisme*. Paris: Verdier.

Freud, Sigmund (1946/1915) "Zeitgemässe. Über krieg und Tod" i *Gesammelte Werke*. 10, 324-55.

Freud Sigmund (1950/1933) "Warum Krieg?" i *Gesammelte Werke*. 16, 13-27.

Hegel, G. W. F. (1975/1807) *Phänomenologie des Geistes*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Hobbes, Thomas (1991/1651) *Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press.

Horkheimer, Max & Theodor W. Adorno (1993/1944) *Oplysningens dialektik - Filosofiske fragmenter*. København: Gyldendal.

Huntington, Samuel P. (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. London: Touchstone Books.

Kant, Immanuel (1990/1796) *Den evige fred*. København. SNU.

Keane, John (1996) *Reflections on Violence*. London: Verso.

Kegan, John (1994) *A History of Warfare*. London: Pimlico.

Lacoue-Labarthe, Philippe (1987) *La Fiction du Politique*. Paris: Christian Bourgeois.

Laustsen, Carsten Bagge & Jacob Dahl Rendtorff (1999) *Ondskabens banalitet. Diskussioner af Hannah Arendts: "Eichmann i Jerusalem"*. Ålborg: NSU Press.

Nancy, Jean-Luc og Philippe Lacoue-Labarthe (1990) "The Nazi Myth" i *Critical Inquiry* (16) 291-312.

Nordin, Svante (1998) *Filosofernas krig. Den europeiska filosofin under første världskriget*. Nora: Nya Doxa.

Rosenberg, Alfred (1982/1931) *The Myth of the Twentieth Century - An Evaluation of the Spiritual-Intellectual Confrontations of Our Age*. Torrance; The Noon Tide Press.

Schmitt, Carl (1996/1932) *The Concept of the Political*. Chicago: The University of Chicago Press.

Hans Sluga (1993) *Heidegger's Crisis - Philosophy and Politics in Nazi Germany*. Cambridge: Harvard University Press.

Foredrag/papers:

Ole Bernild: Hobbes: Krigen som naturtilstand.

Michael Carleheden: Kant og den evige fred.

Lars Bo Kaspersen: Krigen hos Weber og Dürckheim.

Carl Göran Heidegren: Ernst Jünger og krigen.

Lars Bo Larsen: Den tilkæmpede subjektivitet - overvejelser over Hegels fænomenologi og Heideggers skuffede nazisme.

Jacob Rendtorff: Raymond Aron om Clausewitz.

Tonny Brems Knudsen: Retfærdig krig.

Arne Overrein: Fra Clausewitz til Kosovo - krigsteori og folkeret.

Bjørn Møller: Filosofiske perspektiver på krigen i Kosovo

Rasmus Grøn: How I came to Love the Bomb

Arne Johan Vetlesen: Arendt om vold og krig.

Jacob Als Thomsen: Carl Schmitt og det politiske.

Carsten Bagge Laustsen: Et orgie af vold: Bataille og Deleuze om mikrofascisme.

Rasmus Willing: Modernity and (the invisible) Holocaust - the true fairy tale of modern medicine.

Kim Su Rasmussen: Traumatisk erfaring. Blanchot og Deleuze om krig og Holocaust

Lars Thorup Larsen: "Politik er forsættelsen af krigen med andre midler" - krigen som analysemedium hos Nietzsche og Foucault.

Nikolaj Egerod: Der Derian og krigen.

Gorm Harste: Krigen som kommunikation.

Hans Joas: Gibt es eine militaristische Tradition in der Soziologie?

Ulf Hedetoft: Krig, fred og integration i Europa efter 2. verdenskrig: Politikken som krigens fortsættelse med andre midler?

Praktiske oplysninger:

Call for papers: Det ovenstående program er foreløbigt. Vi modtager gerne yderligere indlæg/foredrag fra forskere fra de nordiske lande. Det er planen, at seminaret skal resultere i en fælles publikation. Det vil derfor være ønskeligt, hvis de enkelte bidragsydere senest én måned inden symposiet sender et paper til seminarets deltager. Deltagerliste og praktiske oplysninger sendes ud i god tid.

Tilmelding:

Tilmelding skal være Carsten Bagge Laustsen i hænde senest den 18/2 2000.

Betaling:

Deltagerbetaling er afhængig af deltagerantal. Deltagere opfordres stærkt til at søge finansiering af deres eventuelle hjeminstitutioner. NSU har fastsat et minimums deltagerbidrag på 500 dkr.

Indkvartering:

NSU sørger for indkvartering på vandrerhjem eller på hotel. NSU refunderer, hvad der svarer til prisen på et værelse på vandrerhjemmet. Ønsker man en bedre værelsesstandard, er Mickael Carleheden behjælpelig, og han kan også kontaktes, hvis man har yderligere spørgsmål vedrørende den praktiske side af symposiet.

Nordisk koordinator:

Carsten Bagge Laustsen
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet
DK-Rosenborggade 15
DK-1130 København K
Tlf: 35323447
Fax: 35323399
Email: cbl@ifs.ku.dk

Medkoordinatore:

Anders Ramsay
Møllegatan 23
S-222 29 Lund
Tlf: (0)46150959
Email: anders.ramsay@soc.lu.se

Arne Johan Vetlesen
Det Historisk-Filosofisk Institutt
Post boks 1020
Blindern
N-0315 Oslo
Tlf: 22857754
Fax: 22857551

Mikael Carleheden
Institut for sociale forhold og organisation
Aalborg Universitet
Kroghstraede 5
DK-9220 Aalborg
Tlf: 96358145
Email: mikaelc@socsci.auc.dk

Landbrugs-, fiskeri- og fødevareretik

På First European Congress on Agricultural and Food Ethics i Wageningen, Holland, blev der i marts 1999 på hollandsk initiativ oprettet et tværfagligt selskab for landbrugs- og fødevareretik. Formålet med dette selskab, Eursafe, European Society on Agricultural and Food Ethics, er at fremdrage etiske problemstillinger forbundne med landbrug og fødevarerproduktion og debattere disse i en bred kulturel kontekst, ikke mindst med henblik på at nå frem til en tilstrækkeligt vidsynet afvejning af de mangfoldige etiske værdier, som er på spil i moderne fødevarerproduktion. Denne afvejning kompliceres af, at moderne fødevarerproduktion omfatter spektret fra lokal, økologisk/bæredygtig produktion til industriel, højeffektiv udnyttelse af jord, planter og dyr. Sidstnævnte foregår på grundlag af kunstgødning- og kraftfoderimport fra tredjeverdens lande, herbi- og pesticider, forebyggende og vækstfremmende medicinering af husdyrene samt en voksende udnyttelse af genteknologi og andre avancerede bioteknologier.

De nordiske lande var bredt repræsenteret på konferencen ved såvel biologer, ingeniører, teologer og filosoffer som embedsmænd. Det blev fra nordisk side påpeget som en begrænsning, at fiskeriproblematikken ikke var inddraget. Arrangørerne erkendte, at denne mangel i højere grad skyldtes manglende opmærksomhed på de forskelligartede etiske problemstillinger, der er forbundne med forskellige former for konsumfiskeri, end tilsigtet bagatellisering af disse, og der blev udtrykt åbenhed over for fremtidig inddragelse heraf.

Ikke mindst denne manglen i inddragelse af fiskeriproblematikken og den tilgrundliggende lave grad af refleksion herover blandt ikke-nordiske deltagere gav ideen til en tværfaglig studiekreds om føde-

vareetik, hvor også fiskeriaspektet kunne inddrages, i NSU regi. For en sådan kunne ses i forlængelse af de fiskeri- og miljøstudiekredse, der har afløst hinanden siden natursynskredsen i midten af firserne, og kunne inddrage og udbygge de mangesidige diskussioner, som der er blevet ført på dette felt.

Det er håbet, at tilknytningen til et europæisk debatforum vil kunne virke inspirerende, direkte ved at supplere med nye problemstillinger såvel som indirekte ved at muliggøre en præsentation af resultatet af kredsens arbejde i en videre europæisk kontekst.

Teori og konkret praksis.

En vidsynet etisk refleksion over vore fødevarer har imidlertid ikke blot fag-etisk interesse. At en praktiske betydning kunne blive resultatet, kan måske umiddelbart bedst illustreres negativt under henvisning til eksempler på aktioner fra de seneste årtier, som måske kunne have været undgået eller fået et andet udtryk, hvis disses ophavsmænd havde kunnet sætte de kritiserede forhold ind i en videre sammenhæng. - Som karakteristiske eksempler kan nævnes firsernes boycott af grønlandske sælpelse, trods disses oprindelse i en af klodens mest bæredygtige former for fødevarerforsyning, og miljøorganisationen Seashephards aktuelle overtalelse af den multinationale-tyske supermarkedskæde Aldi til at udelukke alle former for dansk fiskekonserves som protest mod det færøske grindendrab (- uafhængigt af, om de skotske fiskeprodukter, der nu erstatte danske også i danske Aldi-forretninger, muligvis er fanget under etisk mindre acceptable former end de tilsvarende danske).

Hovedintentionen bag inddragelsen af fiskeriproblematikken er dog ikke at afveje forskellige fiskeriformers etiske forsvarlighed i forhold til hin-

anden, men snarere at sætte denne ind i en sammenhæng, hvor der tages stilling til den etiske forsvarlighed heraf i sammenligning med forsvarligheden af forskellige former for landbrug og husdyrproduktion. - Denne problematik har til eksempel antropologen Niels Einarsson berørt i artiklen "Naturens rettigheder og det islandske fiskeris realiteter" i NSU-antologien Milljø og etik, 1997.

Norden/Danmark blev på konferencen fremhævet for dels sin lægmandsinddragende konsensuskonference-model til fremme af en bred debat omkring etiske problemstillinger, som de nye teknologiske muligheder skaber, dels sin reaktion på den voksende efterspørgsel efter økologiske varer i form af hurtig omlægning af dele af landbruget og etablering af et distributionsnet, som muliggør et stort udvalg af friske, økologiske varer til en begrænset mæpris i forhold til konventionelt dyrkede/opdrættede fødevarer, i almindelige dagligvareforretninger.

Konsekvensetik vs. deontologi - velfærd vs. integritet.

Når det derimod drejer sig om den principielle etiske revision, som de radikalt nye, (gen)teknologibetingede måder at behandle vore omgivelser og medskabninger på åbner for, synes Norden at kunne hente værdifuld inspiration og nyorientering i mellem- og sydeuropæiske filosofers tilgangsvinkler. Her tænkes især på disses fremhævelse af integritets- og autenticitetsdimensionerne i stillingtagen til forsvarligheden af (teknologiske) indgreb på dyr og planter. Heroverfor er den dominerende tendens i Norden at tillægge en konsekventalistisk/utilitaristisk velfærdsorientering primær betydning.

Velfærdsfocuseringen har to hovedbegrænsninger i forhold til integritetsetikken. For det første er dens genstandsfelt beg-

rænset til smertesansende væsener, d.v.s. til dyreriget. I en miljøetisk sammenhæng betyder det, at traditionel etiks kløft mellem menneskelige væsener på den ene side og alle øvrige væsener på den anden ikke er blevet ophævet, men blot er blevet forskudt, således at også dyreriget er blevet inddraget i det etiske felt. Det miljøetiske felt er således blevet gennemskåret af en uoverskridelig grænse, groft sagt mellem plante- og dyreriget. I modsætning hertil danner integritetsetikken grundlag for en ophævelse af begge disse kløfter, d.v.s. muliggør et homogent etisk felt, indbefattende alle levende væsener fra planter til mennesker, idet det er muligt - og måske væsentligt - i udgangspunktet at tilskrive ethvert af disse væsener integritet og værne om disse.

Desuden synes velfærdsetikken ikke i nær så høj grad som integritets- og autenticitetsbeskyttelsessynsvinklen at kunne indfange de bekymringer, som de potentielle genteknologiske indgreb vækker hos mange mennesker. For disse mennesker er det nemlig ikke tilstrækkeligt at dokumentere, at f.eks. de skotske får, som producerer lunge- eller blødermedicin i deres mælk, måske ikke lider målbar fysisk overlast som følge af genmodificeringen. Tværtimod vil de måske netop føle, at vi herigennem har grebet mere drastisk ind i dyrene, end hvis vi alene havde påført dem en fysisk smerte; især da hvis en konsekvens af indgrebet er, at dyrenes afkom, som er en betingelse for mælkeproduktionen, ikke kan tåle den medicinholdige mælk.

Det er håbet for denne kreds, at det kan inspirere til og styrke en genoptagelse af miljødebatten inden for NSU at blive tilknyttet et europæisk debatforum. Dels fordi debatten om fødevareretik i bred forstand faktisk er ved at komme i gang rundt omkring i Europa, og det

Tactics in Critical Art

BY HLYNUR HELGASON

derfor får betydning, at nordiske stemmer kan formulere sig så gennemtænkt og dybtgående, som en tværfaglig, afklarende diskussion kan føre frem til, ikke mindst når den kan føres på grundlag af et mangeårigt forarbejde, omkring såvel specifikt nordiske problemstillinger som mere almene. Dels fordi det naturligtvis kan betyde en berigelse af og udfordring til vores nordiske debat at blive konfronteret med andres velbegrundede bedømmelse af de mest påtrængende problemstillinger. Og ikke mindst fordi det kan ansøre til en skærpelse af vore argumenter at kunne se frem til, at vi med ét til to års interval kan få lejlighed til at præsentere vore resultater på konferencer i en bred europæisk sammenhæng. (Den næste EurSafe-konference finder sted på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole i København 24.-26.8.2000).

Vintersymposium 2000.

Vintersymposiet forventes at finde sted weekenden 10.-12. marts 2000 i Helsingør. Enhver med interesse for kredsens tema er velkommen til at deltage og præsentere et oplæg; dog begrænser NSUs finansiering af rejse og ophold sig til et par deltagere fra hver universitetsby. På dette første fællesnordiske møde vil der være åbenhed over for ethvert tema inden for feltet, som en deltager er engageret i. Ud fra de fremmødtes interesseområder vil vi så fastlægge hovedtemaet for sommersessionen og vil lave en prioriteringsliste over mulige gæsteforelæserne.

Skulle du ikke kunne deltage i dette møde, men er interesseret i løbende informationer om kredsens arbejde, opfordres du til at melde dig på kredsens mailingliste hos:

Koordinator:

Merete Sørensen
Skovagervej 6B
DK-8240 Risskov
Tlf. +45/ 8617 6460
E-mail: nsu@hum.au.dk

Paul Klee, when feeling forced to make a statement, breaking the commandment of "Painter, paint", uses a tree as a metaphor when describing the relationship of an artist to reality. The artist, Klee says, is like the trunk of the tree, feeding from the soil and expressing himself in the leaves - thus the expression is directly linked to reality, derived from reality although it may only bear an superficial resemblance to it. Klee was a modernist and therefore he perceives only an unidirectional relationship in his metaphor, a movement from the roots upwards to the leaves, to the foilage. He is also aesthetically minded and reality is therefore the ground, dirty, rotten, while art is pure, green and sublime. But putting this aside, his greatest mistake lies in his unilaterality. But we need not continue much further to realize that the tree, metaphorically speaking, works both ways; As the roots nourish the branches and leaves so do the leaves nourish the roots. Therefore, to subvert things, perhaps it would be more useful to think of the tree as a byproduct, a system that has the function of nourishing the soil. Klee, of course as his choice of metaphors clearly demonstrates and in accordance with the romantic nature of the modernist project, means "nature" when referring to reality and as such nature is not to be improved upon, it can only be "expressed". In accordance with postmodern supposition reality as unmediated nature is not a factor to be used in our calculations, instead we have to rely on something akin to "symbolic code" etc. Thus "reality" in our computation, Klee's soil, will have to be exchanged for "reality represented" and the foilage - Klee's "artistic expression" - becomes representation of reality and our neat hierarchy (from base soil upwards through the body (read consciousness) of the artist up towards heavenly ex-

pression) begins to tumble. The trunk of the tree - our artist - steadfast, evaporates and instead we'll have to make do with the "abime", a void which demonstrates the contingency of the connection between "reality represented" and "representation of reality represented". But - it is precisely the nature of that contingency that interests us. And the interest of Klee's metaphor derives from the way it illustrates this contingency. We are not, as Klee would be, interested in the contingent relations between the roots and the foilage - we are not interested in the way reality represented affects representations of reality - we do not bother with stylistic concerns - but rather in how reality represented affects reality represented via representations of reality. How can one affect change via art?

The general context of these speculations is the interesting situation we have at hand within what we call the "art world" at the present. Following the demise of art commerce in the wake of the boom of the eighties - a period characterized by a certain inflation of the value of art and a pop commercial creation of art personalities and superstars with inflatory market prices of many living artist's work - a fetishization similar in quality though certainly not in scale to the situation in European soccer at the moment - as this bubble exploded one sensed a certain frustration among critically minded artists - a feeling of helplessness - the boom seems to have raised the hopes of emergent artists of a new 19. century style renaissance, of a world where art would become spectacular, popular, attracting large audiences - that art might rise to its proper place coupled with the advertizement industry (a fantasy fuelled by the sponsorship of dealers such as Saatchi in London) which has incidentally become the most effective

form of mass communication. When those hopes came to nothing artists felt helpless - they were left with a feeling of working within a weak medium, of being poorly paid research workers for larger industries, like the ad industry which always seems to rip off the best ideas and bring into mass circulation, with ulterior motives in mind, of course.

Art has, of course, through the ages served the interests of the ruling classes. Art like what we call "critical" has never had a wide audience. Through most of history that kind of art has at best been banned in those scarce epochs where there has been any at all. A space for critical art is merely a sideeffect of democratic societies and often there is reason to believe that the presence of art that can be termed critical fulfills the function of upholding the myth of a free society, that it is a harmless, marginal form of communication that in no way threatens the establishment or the ruling classes and that is allowed to exist precisely because it confirms myths of a truly free democratic society.

Architecture, painting and sculpture were the central art forms fostered by the ruling classes of the past. In present times these have receded and have become marginal non-effective practices in molding public opinion. Even architecture. The official art forms are in the guise of motion pictures, television and advertisements. Though some of these are not considered art forms as such we can nonetheless argue that they fulfil the functions of official art of the past.

Such is the situation of critical art nowadays - it has to tread a narrow path between pitfalls; on the one hand, of becoming popularized and thus fulfilling official intentions and on the other of becoming safely marginalized, a safe symptom of a healthy democratic system. It is

Nordiska Sommaruniversitet på Internet

AV SET LONNERT

E-mail

Nordiska Sommaruniversitetet finns naturligtvis även på Internet. Den adress du skall använda om du vill kontakta sekretariatet är:

Email: nsu@hum.au.dk

Nyhetsbrev

Det finns också en e-mailinglista, där ett återkommande nyhetsbrev skickas ut. Ordföranden Troels Degn Johansson (tdj@fsl.dk) tar emot nyhetsmaterial som skall distribueras till alla inom NSU. Om du vill ha nyhetsbrevet hem till din email-adress kan du göra på följande sätt:

1. Skicka ett brev till:
set_lo-nsu-request@algonet.se
2. Skriv antingen i ämnesraden eller i själva meddelandet endast:
subscribe.
3. Du kommer att få en automatisk bekräftelse på att du har tagits upp på listan.

Vill du sluta prenumerera kan du enkelt skriva till undertecknad på adress:

set_lo@algonet.se

eller följa instruktionerna på adressen:

http://www.algonet.se/~set_lo/nsu/lista/index2.html.

Ett arkiv för tidigare nyhetsbrev finns på:

http://www.algonet.se/~set_lo/nsu/lista/threads.html.

Webb

Webbadressen för NSU är:

Web: <http://www.au.dk/nsu> eller Web: <http://this.is/nsu>

Hemsidorna har uppdaterats, och är huvudsakligen uppdelade i två typer: en intern webb och en extern webb. Den externa webben innehåller korta uppgifter om NSU på olika språk om dess verksamheter, avsett som introduktion för surfare. Den interna webben innehåller uppgifter om styrelse, sekretariat och lokala kontaktpersoner. Vidare NSUs egen bok- och tidskriftsutgivning, gällande studieprogram och planer inför sommarsession 2000.

therefore obvious that art in order to fulfil any critical intentions has to evolve a tactical dynamic, it has to proceed in a manner that both subverts its marginality in the society at large without becoming a spectacular confirmation of the institutions of late capitalist society. We can discern a multitude of practices within the realm of art today that would seem to be trying to fulfil the promise of a critical practice. Some of these are in fields that traditionally would be termed marginal, where people are working with modes of communication that are borderline - faced with questions like "Is it art?" - that often depend on being seen as art in order to be able to communicate a critical message. Other practices are wholly within traditional practices in art, people that are working critically within established genres - painting, sculpture, photography motion pictures, installation - and affecting critical change through those means.

It is difficult to categorize this area, but it is obvious that formal dichotomies and modes of investigation depending on binary oppositions are to a great degree useless when dealing with critical art forms and that any real effort aimed at theorizing within this area has to utilize a mélange of means. The customary binary oppositions can nonetheless provide us with an initial theoretical structure that we can work from, that we can deconstruct and thwart in our efforts to scrutinize the effectiveness of the various manoeuvres and tactics employed by artists that are in our times attempting to engage in critical practice.

The tactical practice of artists is difficult to categorize and must indeed be very varied. In fact one can state that it affects, to some degree at least, all fields of practice. Recently, though, one can discern several trends within what formerly would have been called "avant garde" art which seem to stem from a need for tactical measures in terms of critical art. One of these tends to deal to a large extent with socio-historical fac-

tors and issues of race, gender and class. One can say that in practice such as this, which by the way cuts across all modes of expression within art, is to a large extent anthropological in the way it chooses its subject matter and quite often in the way it treats it. Here we see artists dealing with a group of issues which have to do with the fact of being human, examining and expressing this fact in its various states and complications. Within this field we also notice issues of man in relation to his habitat, be it the city in realistic terms or environmental considerations and the relationship of man to the planet which tend to be tackled in a more or less consistent romantic manner.

Another string of practice is more semiotic, dealing with communication and more and more with considerations of networking. Here we see artists trying to use their practice to widen their actual community, attempting to create an actual network of discourse with other artists, often in remote locations, and from there on with an increasingly large circle of what would be termed the general public. practice dealing with these issues seems to be attempting to create a more global community of artists but on a personal level thus counteracting the control of an art establishment geared towards the production of art that looks good in respectable magazines and supplies material for quaint anecdotes at public lectures in art colleges.

Contact: Hlynur Helgason, artist

Freyjugata 34, IS-101 Reykjavík

Telephone: +354 551 7466

Fax: +354 552 4740

E-mail: hlynur@ismennt.is

Homepage: [Http://www.tacticalart.net/](http://www.tacticalart.net/)

Note Denne tekst blev forelagt på Repræsentantskabsmødet 1999 som manchetforslag for en ny kreds under Nordisk Sommeruniversitet. Repræsentantskabet valgte på mødet ikke at optage forslaget på studieprogrammet 2000, men styrelsen foreslog i sin indstilling, at forslagsstilleren forsøger at udvikle et netværk omkring projektideen og på dette grundlag at genansøge om at få etableret en kreds i regi af NSU. NSU opfordrer alle interesserede i dette projekt om at tage kontakt med forslagsstilleren, Hlynur Helgason, Reykjavik.

NYE BØGER

Molding Masculinities

Volume 1: *Among Men*

Volume 2: *Bending Bodies*

Edited by Søren Ervø and Thomas Johansson, Ashgate Publishing in association with the Nordic Summer University, 1999.

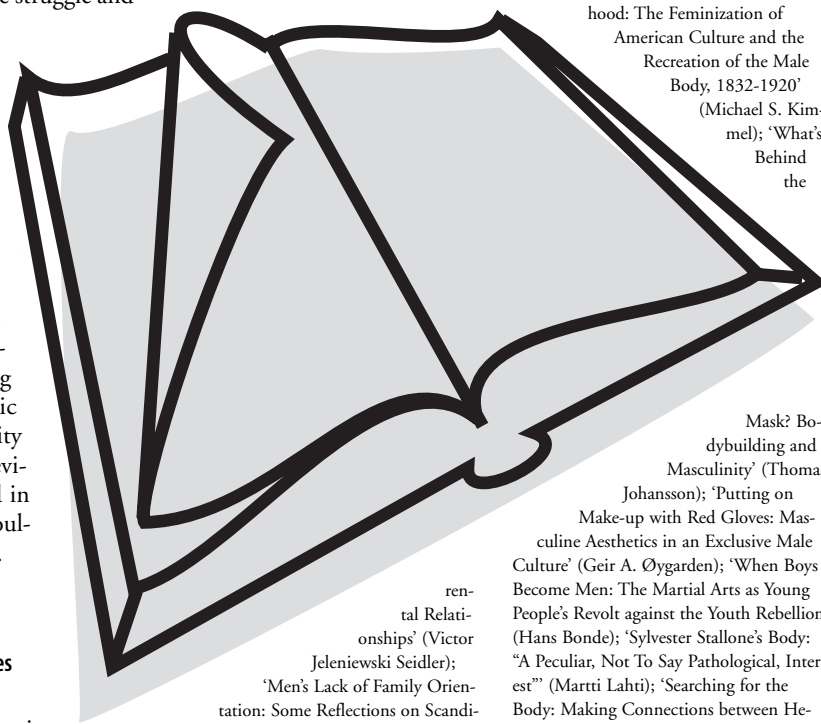
These two volumes represent the first major publication in English of Northern European studies on masculinities. *Moulding Masculinities* centres on men's relationships towards each other and their bodies, primarily from psycho-dynamic and social constructionist perspectives. By centering on the struggle and negotiation between different groups and discourses of masculinity and investigating the origin of dominant images and ideals of masculinity, these two volumes aim to widen international understanding of how historic forms of masculinity are interpreted, revived and combined in the process of moulding masculinities.

Among Men: Moulding Masculinities (Volume 1)

This volume investigates the relational aspects of masculinity, in order to describe how different masculinities are moulded within specific structures and settings. In particular, *Among Men* explores how men interact with each other, and how they collectively react to and embody the changing concepts of masculinity.

Contents: Foreword by Michael Kimmel; Introduction by Søren Ervø and Thomas Johansson. 'Men, Gender and the State' (R. W. Connell); 'A Theory of Gender, Pa-

triarchy and Capitalism' (Øystein Gullvåg Holter); 'The Emancipation from Gender: A critique of the Utopias of Postmodern Gender Theory' (Mikael Carleheden); 'Beautiful Men, Fine Women and Good Work People: Gender and Skill in Northern Sweden 1850-1950' (Ella Johansson); 'Masculine Sport and Masculinity in Denmark at the Turn of the Century' (Hans Bonde); 'Masculinity and the North' (Lena Eskilson); 'Modernized Masculinities? Continuities, Challenges and Changes in Men's Lives' (Michael Meuser); 'Technology and Masculinity: Men and their Machines' (ULF Mellström); 'Contingency and Desire: The Ritual Construction of Masculinity in a Right-Wing Political Youth Organization' (Philip Lalander); 'Death Mask of Masculinity: The Brotherhood of Norwegian Right-Wing Skinheads' (Katrine Fangen); 'Fathering, Masculinity and Pa-

rental Relationships' (Victor Jeleniewski Seidler); 'Men's Lack of Family Orientation: Some Reflections on Scandinavian Research on Families' (Christian Kullberg); 'Fatherhood and Masculinity: Non-resident Fathers' Construction of Identity' (Thomas Johansson); 'Masculinity and Paranoia in Strindberg's The Father' (Jørgen Lorentzen); 'Phallic Lovers, Non-phallic Lovers: Stereotyped Masculinities in Women's Novels of the 1970s' (Helena Wahlström); 'Dying in the Arms of your Buddy: Male Homosocial Desire in Mainstream Cinema' (Søren Ervø).

Udgives december 1999 af Ashgate Publishing Ltd. i samarbejde med Nordisk Sommeruniversitet. 326 sider, hardback, ISBN: 1 84014 804 7. Pris: £42.50

Bending Bodies: Moulding Masculinities (Volume 2)

This volume studies changes within masculine identity and subjectivity and discusses the constructions of masculinities that arise from the relationships and understandings men develop towards their own and other men's bodies, sexualities and masculine dis/abilities.

Contents: Foreword by Victor Jeleniewski Seidler; Introduction by Søren Ervø and Thomas Johansson; 'The Body, the Will and the Fear of Falling: The History of Masculine Self-Control' (Claes Ekenstam); 'Men, Bodies and Identities' (Victor Jeleniewski Seidler); 'Consuming Manhood: The Feminization of American Culture and the Recreation of the Male Body, 1832-1920' (Michael S. Kimmel); 'What's Behind the

Mask? Bodybuilding and Masculinity' (Thomas Johansson); 'Putting on Make-up with Red Gloves: Masculine Aesthetics in an Exclusive Male Culture' (Geir A. Øygarden); 'When Boys Become Men: The Martial Arts as Young People's Revolt against the Youth Rebellion' (Hans Bonde); 'Sylvester Stallone's Body: "A Peculiar, Not To Say Pathological, Interest"' (Martti Lahti); 'Searching for the Body: Making Connections between Health, Bodies and Men's Violence' (Jeff Hearn); 'Male Ways of Giving Birth' (Klaus Theweleit); 'The Psychodynamics of Shame in the Autobiographies of Modern Finnish Men' (Juha Siltala); 'Asthma: The Construction of the Masculine Body (Arto Tiihonen); 'Disabling Men: Masculinity and Disability in Al Davison's Graphic Autobiography The Spiral Cage' (Paul McLlvenny); 'Ethos of Sexual Liberation and the Masculine Other' (Ilpo Helén); 'Coming Out to be Straight: Young Men's Constructions of Heterosexualities' (Stephan W. Cremer); '"There has always been": Gay History in Politics and in Reality' (Wilhelm von Rosen); 'Coming of Age in England: Black Gay Young Men's

Schooling Experiences' (Mairtin Mac an Ghaill).

Udgives december 1999 af Ashgate Publishing Ltd. i samarbejde med Nordisk Sommeruniversitet. 324 sider, hardback, ISBN: 1 84014 803 9. Pris: £42.50.

Moulding Masculinities (Vol.1-2) består af artikler med baggrund i seminarer i regi af Nordisk Sommeruniversitets kreds "Mellem Mænd og Maskuliniteter (1995-97). Bøgerne kan bestilles gennem forlaget Ashgate, England, ved kontakt til Nicky Comber, Ashgate Publishing Direct Sales, Bookpoint Limited, 39 Milton Park, Abingdon, Oxon, OX14 4TD, United Kingdom, tlf. +44 (0) 1235 827730, fax. +44 (0) 1235 400454, e-mail: orders@bookpoint.co.uk. ☐

Iconicity – A Fundamental Problem in Semiotics

Edited by Troels Degn Johansson, Martin Skov og Berit Brogaard, Nordisk Sommeruniversitet 1999.

The concept of iconicity has been a pivot point in a new interest taken in semiotics over the recent years. Not only as an abstract notion of the fundamental "possibility" in general semiotics, that is of firstness as its originator Charles Sanders Peirce has it, but also as a key concept for the particular semiotic understanding of the logical interrelations between the world and cognition, and of course between the world and its images! After this, it is now finally possible to speak openly in semiotic circles of the obvious iconic aspects of semiosis.

This volume features twelve articles on general and very specific problems pertaining to the semiotic concept of iconicity. Its contributors do not represent

NYE BØGER...

only one but in fact most of the basic semiotic "schools", or approaches to be found in Scandinavia today. Setting off from a couple of critical apologies for the concept of iconicity in semiotics, these articles outline a number of contexts and perspectives urgent to a contemporary study of iconicity and its relevance for the theory and analysis of signification.

Iconicity - A Fundamental Problem in Semiotics consists of articles which were originally given as seminar papers to the Copenhagen Semiotics Circle, that formed part of Nordic Summer University's seminar circle on modernity and visual aesthetics, "Moderne visuel æstetik" (1996-1998).

Contents: Foreword and Introduction by the editors; 'How to Learn More. An Apology for a Strong Concept of Iconicity' (Frederik Stjernfelt); 'Iconicity in the Ecology of Semiosis' (Göran Sonesson); 'Iconicity and Evidence' (Erling Davidsen and Helle Munkholm Davidsen); 'Grounding Iconicity' (Per Aage Brandt); 'The Barrel Hoop and the Trinity. Some Ideas of Iconicity in the Middle Ages' (Hanne Roer); 'Iconicity and Specific Pictorial Mediations' (Troels Degn Johansson); 'Schemas and Symbols' (Svend Østergaard); 'Diagrammatic Reasoning and Levels of Schematization' (Michael May); 'Don't make a Scene' (Berit Brogaard); 'Iconicity in Music' (Torben Fledelius Knap); 'Real and Imaginary Movements' (Helle Brabrand).

Udgives december 1999 af Nordisk Sommeruniversitet. Ca. 320 sider, pris: DKK 200. Kan bestilles ved henvendelse til Nordisk Sommeruniversitetets sekretariat. ☐

Ruinøs modernitet

Redigeret af Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen, Nordisk Sommeruniversitet 1999.

- Ruinen er i tingenes rige, hvad allegorien er i tankens, skrev Walter Benjamin i hovedværket om det tyske sørgespils oprindelse. Ruiner er fragmenter af

en for- gangen fuld- stændighed, men kan som allegoriske figurer avle stadigt nye betydninger. Ifølge Benjamin er den allegoriske figur karakteristisk for en barok, eller i bredere forstand *moderne* æstetik, og det er den moderne kritiks mulighed at udfolde denne figurs potenti- ale ved allegorisk læsning. Den moderne verdens "læsbarhed" afhænger af således af, om den lader sig læse allegorisk og æstetisk som en "verden i ruiner", en moderne "ruinøsitet", der altså i denne sammenhæng in- karnerer - ikke værditab, svim- melhed og lede, men i radikal forstand progressivitet i selve den kritiske, meditative praksis. Denne bog har karakter af en serie punktnedslag, der hver især forsøger at udvikle aspekter af en ruinøs modernitetskritik og dens muligheder inden for videnskabelige sammenhænge som filosofi, film-, kunst-, og litteraturvidenskab. Men bogen er også anledning til for forfatterne at læse videre, hvor Benjamin holdt inde, - om byer som Moskva, Paris, Berlin og Hol- lywood og emner som tid, aura, urbanitet, erindring og kunst. Artiklerne i denne bog har deres udgangspunkt i seminarer holdt i regi af Nordisk Sommeruni- versitetets kreds "Moderne visuel æstetik" (1996-1998). Artiklerne bringes alle i originalsprog: dansk, engelsk, norsk og svensk.

Indhold: Introduktion af Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen, "Kritikkens ruin / Ruinens kritikk" (Erik Steinskog), "Vi lever i ett sönderfall" Ruin och melankoli hos Bruno K. Öijer" (Per Bäckström), "Postcards from Postcultures: Fatal Futures in Benjamin and Baudrillard" (Graeme Gilloch), "Det dobbeltes tid. Allegori og meta- fiksjon i David Lynch' Lost Highway" (Troels Degn Johansson), "Forholdet mellem sjokk og flaner i Benjamins filmfor- stæelse. Er en moderne form for erfaring

mulig å oppnå gjennom filmmediet?" (Christian Lund), "Baudelaire mellem kult og Messias - Om Benjamins aura- og tids- oppfattelse" (René Rasmussen), "Erin- dringsbilleder" (Claus Krogholm Kristian- sen), "Modernitetens engel" (Birger Lang- kjær).

Udgives december 1999 af Nordisk Som- meruniversitet. Ca. 180 sider, paperback, ISBN:

ca. 180 sider, Pris: DKK 150. Kan bestil- les ved henvendelse til Nordisk Sommeru- niversitetets sekretariat. ☐

Ondskabens banalitet – Diskussioner af Hannah Arendts "Eichmann i Jerusalem"

Redigeret af Carsten Bagge Laustsen & Jacob Dahl Rendtorff, Nordisk Sommeru- niversitet 2000.

Med den israelske efterretning- stjenestes tilfangetagelse af Adolf Eichmann blev, hvad der senere skulle blive den mest be- rømte retssag mod en tidligere naziforbryder, indledt. Eich- mann var i Det tredje Rige an- svarlig for transporten af jøder, homoseksuelle, kommunister og andre "afvigere" til koncen- trationslejrene. Ved retten i Je- rusalem blev Eichmann kendt skyldig i forbrydelser mod men- neskeheden og blev som følge af dommen henrettet. Den tysk- amerikanske filosof Hannah Arendt dækkede den lange rets- sag for avisen *The New Yorker*. Hun skrev senere sine beretnin- ger sammen til bogen, som kom til at hedde *Eichmann in Jerusa- lem - A Report on the Banality of Evil*.

Arendts hovedpåstand var, at Eichmann ikke var ond i klas- sisk forstand. Han udviste ingen patologiske træk. Han var frygtindgydende normal. Hans "eneste" skavank var, at han ikke tænkte. Han var banal. En banalitet, som ikke var væsens- forskellig fra den, som Arendt hævdede kunne findes hos det moderne massemenneske. Arendts beretning blev en af de

væsentligste analyser af nazis- men og den totalitære stats sub- jekter og samtidig central for forståelsen af hendes øvrige for- fatterskab.

Antologien "Ondskabens banalitet" rummer en række di- skussioner og perspektiveringer af Hannah Arendts bog. I anto- logiens første halvdel diskuteres Arendts bidrag, dels i forhold til hendes øvrige værk og dels i for- hold til andre centrale værker med samme problematik. Ud- gangspunktet for disse diskussi- oner er, at kontekstualisering af Arendts værk kan bringe nye og uventede perspektiver frem og derved give en bedre forståelse af den banale ondskabs karakter. I antologiens anden del per- spektiveres Arendts analyse, og der argumenteres for, at hendes problematik stadig er vores. Problemer af den type, som Arendt så i den moderne stats natur og funktion, kan stadig findes i diskussioner af f.eks. ondskab og moralske doktriner, blind videnskabelig rationalitet, ukritiske forvaltere og moderne bureaukratiske organisationers dynamik, autoritære personlig- hedstyper og etnisk udrensning.

Indhold: Forord: Den banale ondskab (Carsten Bagge Laustsen & Jacob Dahl Rendtorff), Demokratiet mellem pluralitet og differens - En kort indføring i Hannah Arendts politiske filosofi (Jacob Dahl Rendtorff), Humanitet, pluralitet og ret - Arendts svar på erfaringerne med totalita- rismen (Christian F. Rostbøll), Eichmann - En banal embedsmand eller en kynisk sadist? (Carsten Bagge Laustsen), Ondskans banalitet och den auktoritära personligheten - Reflexioner omkring Arendt och Adorno med anledning av en utebliven kommunikation (Anders Ramsay), Det ondes problem - Eichmanns kantianisme som anledning (Carsten Bagge Laustsen), Humanitet og moralsk blindhed - Ondskabens banalitet som mo- dernitetsdiagnose (Jacob Dahl Rendtorff), Det moralske paradoks i forvaltningen (Øjvind Larsen), Ondskap i Bosnia (Arne Johan Vetlesen). ☐

Nordiska Sommeruniversitetet – hela året!

AV SET LONNERT

Nordiska Sommeruniversitetet (NSU) är en organisation och nätverk för forskning och studier tvärs genom de Nordiska länderna och de akademiska disciplinerna. Även om ordet sommar finns i namnet, så har NSU verksamhet hela året. NSU startade redan 1950 i Lysebu, Oslo och firar således år 2000 sitt 50-års jubileum!

Språk

De tre arbetsspråken är danska, norska och svenska. Även engelska förekommer som samtalspråk vid sammankomster, där språkförbistring råder.

Studiekretsar, manchetter och studieprogram

Den tvärvetenskapliga forskningen och studierna baseras på studiekretsar (projekt). Studiekretsarna är sammansatta av deltagare från alla länder i Norden. Sammanhållande kraft för studiekretsen är den nordiska koordinatören (projektledare). Varje studiekrets utgår ifrån en manchet (projektbeskrivning). Studieprogrammen (projektens verksamhet) införs kommande år presenteras i höstnumret (nr. 2) av denna tidskrift. I vårunumret (nr. 1) beskrivs den förestående sommarsessionen (NSU:s årliga sammankomst i ett nordiskt land).

Lokala studiekretsar

Studiekretsarna är också organiserade geografiskt. Till varje studiekrets hör lokala studiekretsar. Varje nordisk universitetsstad har i princip en lokal studiekrets för varje krets. De lokala studiekretsarna har möten under hela året, veckovis eller månatligen.

Kontakterna från de lokala studiekretsarna till studiekretsen sker genom den nordiska koordinatören.

Vintersymposier

Under vintern samlas studiekretsarna till ett vintersymposium, som hålles under första

kvartalet under året. Symposiet, som brukar vanligtvis vara under cirka en eller en halv vecka, sker i ett nordiskt land och här presenteras studieresultat från lokala verksamheter, samt sker planläggning av kretsens verksamhet för sommarsessionen.

Sommarsessionen

De 5 nordiska länderna skiftar värdskapet för sommarsessionen, dit samtliga studiekretsarnas deltagare har möjlighet att mötas. Studiekretsarna har egna program för verksamheten under dagtid, men möts gemensamt under program som t.ex. inbjudna föreläsare. En stor del av sommarsessionens

övriga tid fylls även av kulturella och sociala program.

Representantskap och styrelse

NSU:s högst beslutande organ är representantskapet. Representantskapet möts under sommarsessionen, och beslutar om nya studiekretsar och värderar kvaliteten för pågående kretsar. Representantskapet väljer också NSU:s styrelse, som står för det kontinuerliga arbetet under året.

Publikationer

NSU har en tidskriftsutgivning och en skriftserie. I *Information fra Nordisk Sommeruniversitet* publiceras essäer, studieprogram, och planer för sommar-

sessionen. Denna tidskrift kan fritt rekvideras av alla som överväger att delta i en studiekrets eller som redan deltar. Den kan även nedladdas från Internet.

I serien *NSU Press* publiceras monografier, antologier, och artiklar som resultat av eller som bruk för NSU:s studieverksamhet. Varje studiekrets förväntas utge minimum en publikation som resultat av sitt arbete.

Internet

NSU kommunicerar och förmedlar även information via Internet. Hemsidan innehåller kortfattade beskrivningar över NSU:s olika verksamheter och uppbyggnad. Elektronisk kommunikation sker via epost, elektronisk anslagstavla (www-board) och utskickslista (mailinglist).

Webbadressen är:

<http://www.au.dk/nsu>

Sekretariatet kontaktas via: nsu@hum.au.dk

Lokala kontaktpersoner

NSU har lokala kontaktpersoner i ett flertal av Nordens universitetsstäder. Kontaktpersonen kan hjälpa intresserade att ta del av mer information om NSU eller kontakter med studiekretsarnas nordiska koordinatörer.

Kontakt med NSU

Om du är intresserad av att delta i arbetet hos en viss etablerad studiekrets, kan du kontakta den nordiska koordinatören för studiekretsen, din lokala kontaktperson vid ditt Universitet eller NSU:s sekretariat för att få hjälp.

Etablering av nya studiekretsar

Har du en ny idé för en studiekrets är du välkommen att utarbeta förslag till manchet där projektet beskrivs. Närmare information kan du få från sekretariatet. ☑

NSU kort och okomplicerat!

NSU:s vetenskapliga forskning och studier baseras på projekt. Projekten är sammansatta av deltagare från alla länder i Norden. Sammanhållande kraft för projekten är projektledaren.

Varje projekt utgår ifrån en projektbeskrivning, som godkänts av NSU:s högsta beslutande organ. Inom NSU pågår ett flertal olika tvärvetenskapligt orienterade projekt samtidigt.

Projekten sammanträffar och utbyter forskningsresultat vid åtminstone två gemensamma konferenser per år. Alla projekt sammanträffar varje år för en gemensam sommarkonferens i ett nordiskt land, dit du kan få subventionerad resa. Varje projekt anordnar även separat vinterkonferens. Varje enskilt projekt är geografiskt förankrat vid i princip varje universitetsort i Norden, och arbetar lokalt med sammankomster i varje vecka eller månad.

Vill du delta i ett etablerat projekt kan du anmäla dig till respektive projektledare. Vill du bli projektledare eller har du idéer för att skriva en projektbeskrivning? Kontakta sekretariatet.

NSU Press er Nordisk Sommeruniversitetets forlag. Forlaget udgiver resultater fra arbejdet i Nordisk Sommeruniversitet. Forlaget står i december 1999 overfor at udgive to nye titler: Troels Degn Johansson, Martin Skov & Berit Brogaard (red.) *Iconicity - A Fundamental Problem in Semiotics* samt Erik Steinskog, Troels Degn Johansson og Claus Krogholm Kristiansen (red.) *Ruinøs modernitet*. I samarbejde med det engelske forlag Ashgate udkommer december 1999 et tobindsværk, *Moulding Masculinities* redigeret af Søren Ervø og Thomas Johansson. Titlen på bind et er *Among Men*, og på bind to *Bending Bodies*.

Først på året 2000 forventes udgivet endnu en titel: Carsten Bagge Laustsen og Jacob Rendtorff (red.) *Ondskabens banalitet - Diskussioner af Hannah Arendts "Eichmann i Jerusalem"*.

Forlaget har sat en række ældre udgivelser på udsalg. Disse kan bestilles på NSUs sekretariat. NSU er i færd med at oprette en artikelbank på internettet. Her vil man kunne udprinte enkelte tekster fra NSUs publikationer og på den måde få et indtryk af bøgerne, inden man bestiller dem. ☑

Publikationer fra Nordisk Sommeruniversitet

Sådan bestiller du:

Afkryds de bøger, du ønsker tilsendt, og send eller fax siden her til NSU Sekretariatet.

NB! Til alle priser lægges udgifter til porto og ekspedition: DKK 25.

- René Rasmussen (red.): **Civilisationens ubehag - psykoanalysen i kulturen.** 1998. 213 sider. DKK 118.

- Jóhan Páll Árnason: **Nation and Modernity. Reykjavik Lectures.** 1996. 63 sider. DKK 88.

- Slavoj Žižek & Renata Salecl: **En liten bok om kärlek.** 1997. 91 sider. Udg. af Symposium/NSU. DKK 150

- Søren Brier: **Videnskabens Ø. Introduktion til videnskabsteori med særlig vægt på natur- og informationsvidenskab.** 4. udg. 1995. 158 s. DKK 118.

- Lars Erslev Andersen: **Hinsides ironi. Fire essays om Søren Kierkegaard.** 1995. 116 s. DKK 78.

- Ola Tunander (red.): **Europa och Muren. Om "den Andre", gränslandet och historiens återkomst i 90-talets Europa.** 1995. 238 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Ola Tunander: **Murar. Essäer om makt, identitet och territorialitet.** 1995. 204 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Merete Sørensen, Finn Arler og Martin Ishøy (red.): **Miljø og etik.** 1997. 305 sider. DKK 158.

- Maria Fitger (red.): **Psykoanalytiska aktualiteter.** 1994. 238 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Ove Christensen (red.): **Mayas slør.** 1993. 110 s. *Tilbudspris:* DKK 20.

- Jens F. Jensen: **Teknologi-semiotik. To essays om teknologi, tegn og betydning.** 1994. 108 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

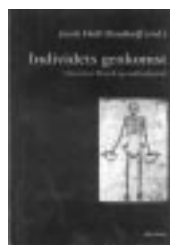
- Gorm Harste (red.): **Kompleksitet og dømmekraft.**

- Ove Christensen (red.): **Fortolkningens rum. Mellem konstruktion og rekonstruktion.** 1997. 123 sider. DKK 98.

- Immanuel Kant om politik, æstetik og natur. 1994. 189 s. *Tilbudspris:* DKK 60.

- Jacob Dahl Rendtorff: **Frihed og etik i Jean-Paul Sartres filosofi.** 1993. 142 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Jacob Dahl Rendtorff (red.): **Individets genkomst i litteratur, filosofi og samfundsteori.** 1996. 247 sider. DKK 138.

- Gestur Gudmundsson: **Den nordiske model.** 1993. 91 s. *Tilbudspris:* DKK 20.

- Orla Vigso: **Interpretationsbegrebet i hermeneutikken og semiotikken: Paul Ricoeur & A.J. Greimas.** 1993. 142 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Aktuel semiotik. Form og objektivitet I.** 1992. 151 s. DKK 50.

- Anders Linde-Laursen & Jan Olof Nilsson (red.): **Møjlighedernes landskap. Nordiska kulturanalyser.** 1994. 240 s. DKK 150. Udgivet af Nordisk Ministerråd.

- Carsten Thau & Anders Troelsen (red.): **Filmen som verdensteater. Omkring Peter Greenaway.** 1995. 350 sider. Udgivet af Klim/NSU. DKK 200.

- Tapani Ritamäki (red.): **Den andra litteraturen.** 1992. 89 s. *Tilbudspris:* DKK 20.

- Jens Kristian Jacobsen (red.): **Friheten i det fjerne.** 1988. 185 s. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Kjeld Høgsbro & Peter Abrahamsson (red.): **Socialpolitik, sociale bevægelser og selvhjælp i Norden.** 1989. 166 sider. *Tilbudspris:* DKK 40.

- Ove Christensen (red.): **Obscene scenarier.** 1991. 53 s. *Tilbudspris:* DKK 20.

Jeg bestiller de afkrydsede titler. Send venligst bøger og giroopkrævning til:

Navn

Adresse

Postnr. By

NSUs Styrelse 2000

Norge

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig institutt
Norges teknisk naturvitenskapelige universitet, NTNU
N-7035 Trondheim
Tlf: + 47 73 59 78 36
Mobil tlf: + 47 93 20 17 29
Fax: + 47 73 59 65 88
E-mail:
erik.steinskog@hf.ntnu.no

Suppleant:

Nina Græger
Kirkeveien 110C
N-0361 Oslo
Tlf. +47 2259 4530 (privat)
Tlf. +47 2254 7700 (job)
Fax +47 2254 7701 (job)
E-mail: nina.graeger@nupi.no

Sverige

Set Lonnert
Kungsgatan 32, 3.
S-753 21 Uppsala
Tlf: +46 (0)18 695 736
Fax: +46 (0)18 183950/09
Email: set_lo@algonet.se

Suppleant:

Johan Lindgren
Gjörvellsg. 16
S-112 60 Stockholm
Tlf: +46 (0)8 579 745 16
Email: johan@student.lhs.se

Finland

Lotta Strandberg
Ådvägen 14 A 4
FIN-00200 Helsingfors
Tlf: +358 9 650055 eller
+358 9 497200
Email:
lotta.strandberg@helsinki.fi

Suppleant:

Mika Siimes
Luthergatan 14 A 15
FIN-00100 Helsingfors
Tel/fax +358-9-499 020,
Mobil +358-50-3398 250
E-mail:
mika.siimes@nemokustannus.fi

Danmark

Troels Degn Johansson
(ordførende)
Forskningscenteret for Skov og
Landskab
Hørsholm Kongevej 11
DK-2970 Hørsholm
Tlf.: + 45 4517 8320
Tlf.: +45 35 32 81 32 (direkte)
Tlf. privat: + 45 3257 1236
Fax: + 45 3532 8110
E-mail: tdj@fsl.dk

Suppleant:

Stine Hvalsum
Guldbergsgade 122, 2
DK-2200 København N
Tlf: + 45 3535 2102
E-mail:
stine_hvalsum@hotmail.com

Island

Unnur Dis Skaptadottir
Social Science Department
Iceland University
Sudurgata
IS-101 Reykjavik
Tlf. + 354 552 5088
E-mail: unnurd@hi.is

Suppleant:

Kristrun Heimisdottir
Reykjavikur Akademia
Hringbraut 121
IS-107 Reykjavik
Tlf. + 354 562 8561
E-mail: reykjavikur@akademia.is

NSUs vedtægter (stadgar)

§ 8.2.: Styrelsen utes under sommarsessionen av det tillträdande repräsentantskapet för nästföljande kalenderår ... Ordinarie ledamot av styrelsen får omväljas högst två gånger i följd. Ordföranden kan omväljas en extra gång, men kan dock inte sitta som ordförande i mer än 3 perioder. Gånger i följd. Ordföranden kan omväljas en extra gång, men kan dock inte sitta som ordförande i mer än 3 perioder.

NSU's lokale kontaktpersoner

NSU har lokale kontaktpersoner i de fleste af Nordens universitetsbyer.

Kontaktpersonerne formidler information til interesserede om lokale forhold vedrørende NSUs studiekredse.

Bergen

Marie Brudvik
Studentbyen, Natland
N-5040 Studentbyen
Tlf. +47 5528 6167

Göteborg

Mats Leffler
Flemminggatan 15
S-417 22 Göteborg
Tlf +46 (0)31 535878

Helsingfors

Mika Siimes
Luthergatan 14 A 15
FIN-00100 Helsingfors
Tel/fax +358-9-499 020,
Mobil +358-50-3398 250
E-mail:
mika.siimes@nemokustannus.fi

Jyväskylä

Riitta Koikkalainen
Keskussairaalanatie 7 A 10
FIN-40500 Jyväskylä
E-mail: korian@tukki.jyu.fi

København

Stine Hvalsum
Guldbergsgade 122,2th.
DK-2200 København N
Tlf. +45 3535 2102

Linköping

Thomas Achen
Linköpings Universitet
Campus Norrköping
S-601 74 Norrköping

Tlf. +46 (0) 13 274300 (privat)
Tlf. +46 (0) 1136 3176 (job)
Fax: +46 (0) 1136 3292
E-mail: Thomas.Achen@ituf.liu.se

Lund

Anders Ramsay
Möllegatan 23
S-222 29 Lund
Tlf. +46 (0)46 150 959 (priv.)
E-mail: anders.ramsay@soc.lu.se

Odense

Lars Schonnings
Kørupvænget 7, 3
DK-5230 Odense M
Tlf. +45 6612 5891
E-mail: schonnings@hotmail.com

Oslo

Anne K. Haugestad
Skoleveien 37
N-1458 Fjellstrand
Tlf. +47 6691 8538
Fax: +47 6691 5142
E-mail: akhaug@online.no

Reykjavik

Gestur Gudmundsson
Skólavörðustíg 21
IS-101 Reykjavik
Tlf. +354 562 1161 (privat)
Tlf. & fax +354 561 0161 (job)

Roskilde

Morten N. Nielsen
Fyensgade 1, 5. tv.
DK-2200 København N
Tlf. +45 3536 5361
E-mail: morten@mail.com

Stockholm

Cecilia Annell
Östgötagatan 29
S-116 25 Stockholm
Tlf. +46-8-643 9682

Tammerfors

Johanna Hakala
Teiskontie 8 C 22
FIN-33540 Tampere
Tlf. +358 (0)3 253 5509
E-mail: ptjoha@uta.fi

Tromsø

Arne Overrein
Kvamstykket 8
N-9009 Tromsø
Tlf. +47 7761 0202 (privat)
Tlf. +47 7764 4319 (job)
E-mail: arneo@fil.isv.uit.no

Trondheim

Erik Steinskog
Musikkvitenskapelig Institutt
NTNU
N-7055 Dragvoll
Tlf. +47 7359 7836
Fax +47 7359 6588
E-mail: erik.steinskog@hf.ntnu.no

Umeå

Eva Erson
Skidspåret 15
S-903 38 Umeå
Tlf. +46 (0)90 128433
(privat)
Tlf. +46 (0)90 166255 (job)
E-mail: eva.erson@nord.umu.se

Uppsala

Set Lonnert
Kungsgatan 32, 3.
S-753 21 Uppsala
Tlf. +46 (0) 18 695 736
Fax +46 (0) 18 183950/09
E-mail: set_lo@algonet.se

Örebro

Christian Kullberg
Högskolan i Örebro
S - 701 82 Örebro
Tlf. (0)19 2444665 (privat)
Tlf. (0)19 301363 (job)
Fax (0)19 301484 (job)
E-mail: christian.kullberg@hoe.se

Åbo

Margaretha Hupa
Åkerlidsgatan 4 Q 194
FIN-20740 Åbo
Tlf. +358 (0)2 366 648 (privat)
Fax +358 (0)2 237 5051 (job)

RETURADRESSE:
Forsendelser fremsendes i omslag til afsenderen

Returneres ved varig adresseændring

Nordisk Sommeruniversitet

Nordisk Sommeruniversitet (NSU)

- er et forum og netværk for forskere, forskerstuderter, studenter og andre akademikere fra hele Norden.

NSU undersøger nye videnskabelige emner og afprøver nye indfaldsvinkler og metoder. Virksomheden foregår på tværs af akademiske faggrænser og deltagernes karrieretrin. Studierne foregår i 8 studiekredse med lokal virksomhed i Nordens universitetsbyer. Studiekredsens titler ses til højre. Årstallet i parentes angiver kredsens første år i NSUs studieprogram.

Læs mere om NSU inde i tidsskriftet.

Studieprogram 1999:

- 1) "Space, Place & the Body" – nordiske geografier i forandring
- 2) Kropp och kultur
- 3) Polyfonien i dramaet
- 4) AISTHESIS – sansernes æstetik: Det enkel og det frastøtende
- 5) Romantikkens vilkår
- 6) Makt, rasjonalitet og humanitet
- 7) Landbrugs-, fiskeri- og fødevareretik

Svarkort

Jeg er interesseret i NSU og ønsker næste nummer af **Information fra Nordisk Sommeruniversitet** tilsendt.

Jeg deltager i NSU kreds nr. _____ i _____
og ønsker fremover at modtage tidsskrifterne **Information fra Nordisk Sommeruniversitet** og **NSU Bulletin**.

Navn

Gade

Postnr./By

Tlf.

E-mail

Porto

Nordisk Sommeruniversitet

Sekretariatet

Katrinebjergvej 89 G

DK-8200 Århus N